

slovenské dotvčky

ročník XIV číslo 4 apríl 2009

18 Kč/0,6 €

**Krst dvoch
knižných detí**

(str. 5)

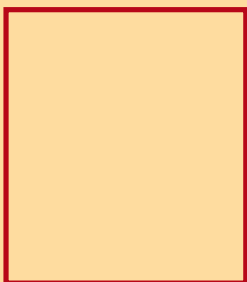
**10. Slovenské
České Budějovice**

(str. 6)

**Fontána pre
Evu Vejmělkovú**

(str. 11)

**Lyrika a sila
Milana Lukáča**

(str. 24)

Lovec

&

zberač slov

*Michal
Hvorecký*

JÁN HOLLÝ ZOSTAL VERNÝ BERNOLÁKOVČINE

V tomto mesiaci si pripomínáme 160. výročie narodenia významného slovenského básnika Jána Hollého. Rodičmi Ján Hollého boli chudobní roľníci. Na základnú školu začal chodiť v Borskom Mikuláši. Potom vychodil druhú a tretiu triedu gramatickej školy v Skalici a nakoniec navštevoval v Bratislave dva roky trojajúce humanitné triedy.

V Trnave absolvoval najprv filozofické štúdiá v rokoch 1802-1804, následne teológiu v rokoch 1804-1808 v mariánskom seminári. Tu bol pod vplyvom literárne a publikačne činných vzdelancov, čo mu okrem znalostí a vytrženia literárneho talentu prinieslo aj posilnenie národného povedomia. Z nich najväčšiu stopu na ňom zanechal profesor filozofie a teológie Jur Palkovič, ktorý sa neskôr stal jeho mecénom. V čase svojich štúdií sa Hollý už venoval aj tvorbe básní. Spočiatku ich písal po latinsky, k rozhodnutiu používať bernolákovskú slovenčinu dospel da-

kedy medzi rokmi 1805-1807. Zaoberal sa aj teoretickými otázkami poézie. Jeho programovou básňou k tvorbe s rodným jazykom je „Podzbudzání Nemislava“.

V roku 1808 bol vysvätený za kňaza a zakrátko sa stal kaplánom v Pobedine. Pri pravidelných prechádzkach po okolitých hájoch, poliach a lúčkach sa snažil nachádzať inšpiráciu pre svoje lyrické básne. Jeho „selanky“

z tohto obdobia sa však nezachovali. Zároveň prekladal Vergília. Pri vykonávaní svojich povinností bol taký horlivý, že až zanedbával svoje zdravie.

V roku 1812 nastúpil Ján Hollý opäť ako kaplán do Hlohovca. Z tohto jeho dvojročného pôsobenia máme málo správ.

Od 13. februára 1814 bol Hollý farárom v Maduniciach. Tu mu učarovala okolitá príroda a z nej zvlášť háj Mlieč, kde zvykol sedávať pod rozkošeným dubom. To bolo preňho to pravé tvorivé prostredie.

V roku 1820 vyšla Hollému báseň na počesť Alexandra Rudnaya.

V roku 1824 boli s Palkovičovou pomocou vydané „Rozličné básně“ (preklady antických básnikov). Vyšiel tiež Hollého preklad Vergíliovej „Eneidy“. Práve pri horlivom prekladaní tohto eposu skrsla v Hollého hlave myšlienka na vytvorenie čohosi podobného na slovenský spôsob. Dej sa rozhodol vsadiť do obdobia Veľkej Moravy. Hollý pod vplyvom Juraja Papánka a Juraja Fándlyho považoval slovenský národ za jadro Svätoplukovej ríše ríše a Slovákov za priamych dedičov Veľkej Moravy. Básnik, túžiaci kriesiť národné povedomie Slovákov pomocou heroických veršov, sa pustil do svojho veľdiela „Svatopluk“ v roku 1827 a v roku 1830 bol už so všetkými dvanástimi spevmi hotový. Po korekciách, ktorým sa venoval v priebehu roka 1831, poslal Hollý na Veľkú noc rukopis do Trnavy kníhtlačiarovi Jelínkovi. „Svatopluk“ vyšiel opäť nákladom Jura Palkoviča roku 1833.

Pritom Hollému v roku 1829 vyhorela fara a okrem toho mu vyfali milovaný háj. Roku 1831 sa vyhol zúreniu cholery. Pri všetkých strastiach hľadal básnik útechu a nádej vo svojej tvorbe.

„Svatopluk“ vyvolal búrlivú, nadšenú odozvu, najmä zo strany mladej generácie. Na literárnych stretnutiach sa recitovali spevy zo „Svatopluka“ hneď vedľa Mickiewicza a Kollára. Energia, vyžarujúca z epopoje, záujem o ňu len rokmi zintenzívňovala.

V roku 1835 umrel Hollého veľký podporovateľ Jur Palkovič. Hlavným spolupracovníkom „slovenského Homéra“ sa odvtedy stal Martin Hamuliak. Po vydaní „Svatopluka“ pracoval Hollý na novom epose, tentoraz o pôsobení sv. Cyrila a Metoda na Veľkej Morave. Hollý dokončil dielo v septembri 1834 a v roku 1835 vyšla „Cirillo-Metodiada“ „v šesť spevov“ v Budíne na Hamuljakov náklad. Hollý sa už v tom čase venoval skladaniu selaniek a poslednému eposu „Sláv“. Tieto diela si našli v rokoch 1835, 1836 a 1839 miesto na stránkach almanachu Zora. Hollý však nepísal len eposy a selanky; tvoril aj ódy, v ktorých vzdával hold nielen historickým osobnostiam, ale i svojim priateľom a podporovateľom.

V tom čase bol Hollý už skutočnou legendou. Nastupujúci hlavný prúd slovenského národného obrodzenia, štúrovci, podnikali k bardovi návštevy a z nich potom čerpali oduševnenie k svojej tvorivej práci. Tieto madunické „púte“ nekonal len oni – k slovenskému básnikovi Hollému sa unúvali merať cestu aj nemecký maliar a spisovateľ Friedrich Kaiser, aj ruský slavista Izmail Ivanovič Sreznevskij a iné zahraničné osobnosti. Priateľov a čitateľov mal aj v Čechách, kde napríklad K. A. Vinařický bol nadšeným vykladačom a prekladateľom jeho poézie. Na Hollého dielo nadviazali aj A. Sládkovič a P. O. Hviezdoslav.

V roku 1843, keď už slabozraký a s popáleninami (v dôsledku požiaru na madunickej fare v máji toho roku, keď zároveň prišiel o celý majetok) býval na odpočinku na Dobrej Vode u svojho priateľa z mladosti, dekana Martina Lackoviča, sa odohrala azda najpamätnejšia návšteva. Mladosláváci Štúr, Hurban a Hodža, zamestnaní myšlienkami na nový spisovný jazyk, poprosili o názor katolíckeho básnika, ktorého tak obdivovali a na ktorého roku 1839 zložili oslavnú báseň. Jozef Miloslav Hurban o návšteve píše: „On nielenže nič nemal proti čistej slovenčine, ale práve vyhovárал sa, že za jeho časov nebolo možnosti na Slovensku inou slovenčinou knihy písať ako tou, v ktorej už nebohý priateľ jeho Bernolák bol gramatiku spísal. „Aj, povedal, moje metrum dalo sa výborne v tejto reči užiť. Už tie národné piesne najkrajšie znejú v tej hornoslovenskej reči.“ To bol náhľad Hollého, s ktorým, rozumie sa, my úplne súhlasili. Hollý nám dal pozhnanie svoje k dielam vtedy umierneným.“ Hollý sám však ostal pri bernolákovčine do smrti.

Na Dobrej Vode vznikol nad jeho hrobom pomník vďaka zbierke, ktorú zorganizovali Ján Palárik a Jozef Kariol Viktorin. Slávnostné odhalenie pomníka v prítomnosti Ľudovíta Štúra sa konalo 11. 5. 1854. Na Dobrej Vode je aj Pamätná izba Jána Hollého a v Maduniciach, kde pôsobil 29 rokov, je pred rímskokatolíckym kostolom Pamätník.

(fa)

V Modrej sále Slovenského inštitútu v Prahe sa v marci odohrala dojemná a zároveň veselá akcia – krst knihy posledných poviedok, ktoré po tragickej smrti autora vydali jeho kamaráti, spolupracovníci z firmy Novartis a rodina pod názvom „Tati...“ Tým autorom bol Andrej Reiner, spisovateľ, publicista, lekár, televízny a rozhlasový moderátor, podpredseda Slovenského centra PEN, prezident Asociácie dodávateľov liekov, atď., atď... jednoducho veľkokapacitný človek. Zahynul tragicky pred dvoma rokmi na Floride pri kúpaní v mori.

Ako spisovateľ vydal približne desiatku beletristických kníh (Dedko babka a ja, Ako sme žili s duchmi, Rikove rozprávky, Ach miláčik, Diagnózy doktora Reinerja) a napísal rozhlasové hry a televízne inscenácie. Spolupracoval aj s rozhlasovými stanicami Deutschlandfunk, Deutsche Welle a BBC. Absolvoval Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave a špecializoval sa na farmakológiu. V 80. rokoch študoval filmovú a televíznu dramaturgiu a scenáristiku.

Na krste knižky „Tati...“ si ho prišli pripomenúť ľudia, ktorí mali radi jeho optimizmus, chuť do života a jeho vtipné knihy. Pesničkár, básnik a predseda českého PEN klubu Jiří Dědeček s neodmysliteľnou gitarou, básnik a predseda Slovenského centra PEN Ireney Baláž, kolegovia z farmaceutickej firmy Novartis, kde do posledných chvíľ pracoval, a kde prišli s nápadom vydať Andrejovi Reinerovi posmrtnú knihu. K najmilším hosťom však patrila autorova mama a dcéra Zuzana, s ktorou v knihe „Tati...“ vedie vtipné rozhovory. Dojatie zo spomienok priateľov, spolupracovníkov, mamy a dcéry sa na krste miešalo so smiechom pri čítaní úryvkov nielen z poslednej knihy.

Ukážkami z knihy „Tati...“ si pripomíname nielen jej krst, ale i druhé výročie tragickej smrti čínorodého autora, ktorý nado všetko miloval humor, smiech a život vôbec.

(dum)

TATI

MILENCI & VRAZI

– Tati, ty si sklerotik, - diagnostikovala ma z ničoho nič dcéra pri televízii.

Na jednej strane som bol hrdý, že zvládla cudzí a pomerne komplikovaný raz, na druhej strane sa ma jej bezočivosť dotkla. Škaredo som sa na ňu pozrel.

- No, tento film si predsa videl pred týždňom, - vysvetľovala mi. - Maggie teraz zabije Ben, Bena John, Johna starý Ruskin, Ruskina Matt, Matta prezident, prezidenta senilná babička, babičku kuchár a kuchára Hardy. Potom sa prvý diel skončí. V druhom diele zabije Hardyho Jimmy, Jimmyho zabije neúspešný futbalista, neúspešného futbalistu úspešný maklér, makléra prostitútka...

- Ty vieš, čo je prostitútka? - žasol som.

- Ktoré decko to dnes nevie? - začudovala sa dcéra. - Prostitútka zabije miliardár, miliardára... - ty si to naozaj nepamätáš, tati?

Naozaj som si to nepamätal. Hoci dej bol strhujúci. Taký akčný, až som sa zahabil, že iba tak sedím pred televízorom a nikoho nezabíjam. Prepol som.

- Há, aj to sme videli, - zareagovala

dcéra. - Mimi teraz zabije Fred, Freda chlpatý gitarista, gitaristu fefoš, fefoša exík, exíka šialený kamionista...

Prepol som na ďalší kanál.

- Staré, - mávla rukou dcéra. - Lena sa pomiluje s Garym, Gary s Lolou, Lola s Mikem, Mike s Kitty, Kitty s Jeffreyom a Jeffrey s Garym.

- No, aspoň trochu lásky... - povzdychol som si s úľavou.

- Hej, - súhlasila dcéra, - Lena potom zabije Jeffreyho, Gary Lenu, Lola Garyho, Mike Lolu, Kitty Mikea. Potom sa Kitty stane obeťou šialeného kamionistu.

- Kamionistu? - spomenul som si. - A nebol ten náhodou na predchádzajúcom kanáli?

Dcéra zaváhala. Že by sa mýlila? Že by aj ju postihla skleróza? No, možno je to dedičné.

- Prepni to naspäť, tati! - zaprosila zúfalo.

Vyhovel som jej želaniu. Presunuli sme sa o kanál dozadu.

Šialený kamionista usilovne vraždil.

- Ach! - vydýchla si dcéra. - To je ten istý film. Ibaže ďalšia epizóda.

Prepol som na iný kanál.

Aj tam vraždil šialenec.

Šialenci vraždili na všetkých kanáloch. Po slovensky, po česky, po nemecky, po anglicky, po rusky, po francúzsky, po poľsky...

Šialenci všetkých krajín a kanálov sa spojili. Spojili sa, aby nás vyvraždili.

Nás sediacich pred obrazovkami.

A keď sa to tak vezme, celkom sa im darí...

KONIEC SVETA

- Tati, - spýtala sa ma dcéra, - je to pravda, že o šesťnásť rokov narazí do zeme gule asteroid a že to bude koniec sveta?

- Možno to je, - pripustil som. - Ale v novinách písali, že iba pretne našu dráhu, a teda je minimálna pravdepodobnosť, že nás trafí. Menšia ko tisícina percenta.

- Ale ja to musím vedieť na sto percent, - trvala na svojom. - Kto to vlastne vie na sto percent? Kde sa možno informovať?

Hm, - zamyslel som sa. - A načo to potrebuješ vedieť na sto percent?

- Akože načo? - žasla. - Musím si predsa zorganizovať život.

Dcérina zodpovednosť ma potešila. Organizuje si život, budúcnosť...

Jednoducho, potrebuje presné informácie.

Ja viem, tati, že ťa asteroid nezaujímá, - pokračovala, - ale ja mám život pred sebou a...

Moment, - skočil som jej do reči. - A to mne má šesťnásť rokov akože stačiť, alebo čo?!

Šesťnásť rokov je dlhý čas, - poznamenala. - Teda... pre teba. Pre mňa je to, pravda, doba podstatne kratšia. Preto nechcem strácať čas.

Tak dobre, - zavrčal som. - Zatajil som ti pravdu. Asteroid to do nás napáli! Čo budeš robiť dovedy? Odhlásiš sa zo školy?

Aasi, - zneistela. - Aasi preruším štúdium. Na šesťnásť rokov.

Ďalej!

Ďalej... - zahabkala. - No ja neviem. Vôbec neviem, ako na to...

Budeš robiť všetko, čo ti zakazujeme, nie? - podpichol som ju. - Dáš sa na chľast, na neviazaný sex, budeš jazdiť na kolieskových korčuliach na U-rampe...

Na U-rampe jazdím už teraz, - prezradila sa.

Aleba...?

A nie je ti to jedno, keď má nastať koniec sveta? - zapíšťala hystericky. -

O mizerných šesťnásť rokov!

Koniec sveta môže nastať oveľa skôr, - usiloval som sa ju upokojiť. - Ľudstvo má zbrane, ktorými môže vyhodíť zeme guľu do povetria - hoci aj dnes.

Takže?

Takže asteroidu sa nič nestane, - povedal som jej. - Na svete sú, pravda, aj iné možnosti skazy. Infekčné ochorenia, epidémie, AIDS. Pravda, každého z nás môžu skolíť aj iné neduhy: IM, ICHS, NCMP...

Bez skratiek to nejde?

Amyotropná laterálna skleróza, chronická obštrukčná choroba pľúc...

Prosím ťa, vynechaj choroby, tati, - záúpela.

Sú tu aj povodne, zemetrasenia a sopky.

Aúú, - zakvílila.

Navyše človek tak znečistil životné prostredie, že už pomaly nie je životné.

Úúú, - vyla ďalej.

Môže sa premnožiť hmyz. Bude nás štípať a vyciavať. Alebo sa premnožia hlodavce. Tie nás budú hrýzť a neskôr obhrýzať...

Bří... A čo na to ľudia? - zahabkala s nádejou v hlase.

Aj ľudia sa premnožia, - vyhlásil som. -

Jednoducho sa začnú vyvražďovať.

Sekerami, kladivami, možno sa budú vzájomne požírať. Nastane obdobie Úprimného Kanibalizmu.

Zarazila sa.

Tati, - napomenula ma po chvíli. - Všetci ma iba strašíš? Tati, ty chceš, aby som sa na asteroid tešila?

Prikývol som. Ba som sa, tuším, aj usmial.

Napokon, je to nevinné stvorenie. Nevie, čo ju čaká.

KONIEC SVETA

- Tati, čo mám robiť? - zaskočila ma dcéra nečakanou otázkou.

Šokovali ma dve veci. Po prvé, že prejavila záujem o prácu. Po druhé, že nemá program.

No, - zaváhal som, - smeti sa už vyniesli. Čo keby si poutierala prach vo svojej izbe?

Vyčítavo na mňa zagánila. Zjavne sa domáhala niečoho intelektuálnejšieho.

- Sprav si poriadok v knižnici! - zišlo mi na um. - To je zaujímavá práca.

Zavše objavíš nejakú požičanú knihu, začítaš sa, poučíš...

Tati, ja viem, čo mám robiť! Len neviem, čo mám robiť v živote!

Zvedavo som sa na ňu po dlhšom čase zadíval. Očividne podrástla, zmenila farbu vlasov, účes, postavu.

Nuž, áno, - zamyslel som sa mysliteľsky. - Dospievaš, a ani sa nenazdáme, o pár rôčkov zmaturuješ...

Maturujem tohto roku, - schladila ma. - A keďže mám od prírody neschopných rodičov, nemám potuchy, čo budem študovať. Decká sa hlásia na rôzne doučky, iba ja neviem, čo sa mám doučovať. Keby ste ma boli k niečomu systematicky viedli! Ale vy nič! Čo zo mňa vyrastie?! Ste načisto nezodpovední. Povedala to aj naša triedna...

Múdro, - prikývol som. - Triedna by mala predvolať babinu a deda a riadne ich sfúknuť, ako nás to vychovali. Alebo... - čo keby si na to išla ináč? Čo keby si pouvažovala nad tým, čo robíš najradšej?

Najradšej sa potápam, ale to ma neuživí. Celkom rada by som skákala na padáku, ale to je to isté...

A čo horolezkyňa? - sondoval som.

Aj to by ma bavilo, ale hlúpo to znie, - usúdila. - Najmä preto, že neAndrej viem povedať r. Teda nemôžem byť ani parašutistka, ani rogalistka, ani redaktorka. To by sa mi tiež celkom páčilo. Ale žiť sa z

toho nedá.

Tak buď podnikateľka, - navrhol som.

Chceš, aby ma zastrelili? - zagánila na mňa.

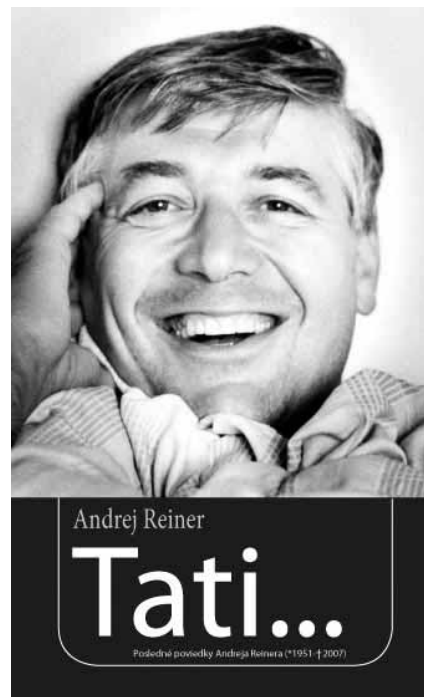
Tak buď ekonómka, teda po dnešnom manažérka.

Fúúj, - zafučala. - To mám pripravovať plány, rozpočty, investície, rátať trhové podiely? Veď to je stále iba o peniazoch. To je hrozná nuda. To rovno môžem predávať na ulici noviny.

Noviny nie sú najhoršia komodita, - súhlasil som. - Ba niekedy sa dajú aj čítať.

Tati!

A čo keby si sa stala právničkou? - navrhol som jej celkom seriózne.

Nie, - pokrútila hlavou. - Samé paragrafy. A justičné omyly. Nuda...

Lekárkou?

To by pacienti neprežili, - prekvapila ma altruizmom a humánnym prístupom.

Politikou?

Ale, tati, - vzdychla. - Ja to myslím vážne. Ja vážne chcem niečo robiť.

Niečo užitočné.

Vyrazila mi dych. Nikdy by som nebol povedal, že tak hlboko klesne.

- Nuž, dcérenka, ale ak budeš robiť niečo užitočné, - oznámil som jej, - nikdy nezbohatneš. Z vlastnej práce ešte nikto nezbohatol.

Ale, tati! - zahučala. - Ty si typický rodič. Ničomu nerozumieš. Tati, ja predsa vôbec nechcem zbohatnúť. Ja len chcem byť celý život v pohode!

Božemôj! Prečo sme sa s našimi deťmi neporadili, keď sme boli ešte celkom maličkí?

Ladislav Luknár bol autorom rozhlasových a javiskových hier, filmových a televíznych scenárov, ale najmä funkcionár spisovateľských organizácií. Narodil sa 19. mája 1913 v Ivánke pri Dunaji, zomrel 27. mája 1992 v Bratislave.

Narodil sa v rodine železničiara, ľudovú školu navštevoval v rodnej obci, reálne gymnázium v Bratislave. Po maturite začal pracovať ako úradník, dlhé roky pôsobil na ministerstve, neskôr na povereníctve školstva a osvety. V rokoch 1950-58 pracoval v Slovenskom pedagogickom vydavateľstve, do roku 1977 bol zamestnaný v Slovenskom divadelnom a literárnom zastupiteľstve, ktoré neskôr bolo známe pod názvom Slovenská literárna agentúra, kde zastával vedúce funkcie. Do dôchodku odišiel v roku 1980 a v tom čase pracoval v Slovenskom literárnom fonde. Napísal vyše tridsať rozhlasových

hier. Je autorom mnohých javiskových hier, ktoré sa hrali na profesionálnych scénach v Bratislave, Košiciach, Žiline a tiež na scéne niekdajšieho zájazdového Dedinského divadla. Písal aj hry pre mládež. V nenáročných veselohrách spracovával citové a mravné problémy spoločnosti. Jeho hry sa hrajú aj v súčasnosti a sú medzi ochotníckymi súbormi vyhľadávané. Je autorom námetu a scenára filmu „Tri malé výlety“, televízneho filmu „Takmer dokonalý muž“. Za jeho činnosť sa mu dostalo viacerých dobových ocenení v oblasti kultúry. Zastával rôzne funkcie aj vo Zväze slovenských spisovateľov a v Slovenskom literárnom fonde.

Jeho spomienky skôr faktograficky zachytávajú životnú púť bežného funkcionára spisovateľských organizácií v období normalizácie.

Vojtech Čelko

LADISLAV LUKNÁR

BEZ NOSTALGIE

ÚRYVOK

Medzi českými kolegami boli v učtárni i dvaja redaktori. Jedným bol básnik a literárny kritik Josef Dvořák, ktorý externe pracoval pre kultúrnu rubriku Robotníckych novín. V bratislavských literárnych kruhoch ho volali „jedovatý“, a to nielen pre značku (jdv), pod ktorou písal recenzie, lež i pre časom zlostné pero a niektoré osobné vlastnosti. Bol nepredstaviteľne náladový. Vedel byť niekedy krotký a hravý, inokedy do každého zapáral, ale najhoršie boli jeho výbuchy hnevu. Vtedy bolo najlepšie ho naďaleko obísť. Usiloval som sa vychádzať s ním zadobre, aj keď sa mi to vždy nedarilo. Osobne som mu bol povďačný za to, že mi sprostredkoval účasť na divadelných skúškach vynikajúceho režiséra českej činohry SND Viktora Šulca, takže okrem slovenskej činohry na čele s Jankom Borodáčom mohol som zblízka sledovať prácu znamenitého českého pokrokového divadelníka. Bola to pre mňa, mládenca zaujatého divadlom, cenná škola. Javisku som sa prosto upísal. Usiloval som sa vidieť každú významnejšiu premiéru... Musím ešte spomenúť, že Josef Dvořák udržiaval úzke kontakty s Petrom Jilemenickým, Fraňom Kráľom, Josefom Sekerom, Zuzkou Zguriškou a s ďalšími spisovateľmi. Postupne som sa s nimi, ako aj s ďalšími, zoznamoval i ja.

Dvořák priam zúrivo nenávidel svoje účtovnícke zamestnanie a cifry, s ktorými žil v nútenom spoločenstve. Svedčia o tom tieto jeho verše::

Jak šedivé jsou dny, v nichž jenom cifry žijí

A zaklety jsou do smutku čtyř stěn;
Z jich dechu čerpám věčnou světa nostalgii

A abych žil – musím být nešťasten.
Nikdy nemal dosť peňazí, a preto... Ale to už súvisí s ďalším, športovým redaktorom Antonínom Ungerom, ktorý bral svoju účtovnícke zamestnanie športovo. S číslicami si rozumel a mal na ne zázračnú hlavu. Raz po obede mi v Metropolke, kam sme chodievali – tak ako spisovateľ a advokát Janko Poničan – na kávu a noviny, povedal: „Predstavte si, dnes mi vyšla v mojich inšpektorátoch táto krásna suma netto platov: jeden milión osemstosedemdesiatšesť tisíc deväťstosedemdesiatšesť – a tridsaťpäť halierov.“ Sumu som si rýchlo poznačil a v úrade som sa presvedčil, že Toníček ju citoval správne.

Unger mal nesmierne rád žarty. Okolo neho sa muselo stále niečo konať. Jedného dňa, keď sa mu zdalo, že už dlho bolo v našej veľkej kancelárii – pracovali sme v nej šiesti a hovorili sme jej jazdiareň – ticho, vyšiel von a o chvíľu z vedľajšej miestnosti zavolał telefonicky Dvořáka. Hlásil sa v mene filiálnej redakcie A-Zetu:

- Dobrý den, pane Dvořáku. Zde redakce A-Zet. Chtěli bychom vám nabídnout externí práci pro naši kulturní rubriku. Vaši literární práci známe a záleží jenom na vás. Mohli bychom vám platit čtyři stovky měsíčně. Souhlasíte?

Dvořák v duchu zajasal:

- Dobře. A kdy k vám mohu zajít?

Pauza.

- Haló, haló, - kričí Dvořák, lebo sa bojí, že prerušili.

- Nikam nechod', vole, to jsem já, Unger.

No a Dvořák s Toníčkem sa dlhé týždne nerozprávali. Josef Dvořák si rád z ľudí uľahoval, ale na seba bol až chorobne nedotklivý... Do úradu prichádzal zavše neskoro, nevyspatý – najčastejšie pre divadlo, viechy a nočné písanie recenzií. Ráno musel zaskočiť do redakcie. Prísny šéf učtárne to neznášal. Raz stál tento účtovný riaditeľ ako boh pomsty pri vchode do učtárenskej chodby, priam pri schodoch a s hodinkami v rukách. Prichádza účtovný tajomník Josef Dvořák, nenáhlivo, s obligátnou polovicou športky v cigaretovej špičke, kývne pokojne na pozdrav, ukáže na hodinky a sladko sa spytuje zamračeného šéfa: „Zlaté, zlaté?“ Pravda, bola z toho zápisnica a natrvalo chladný vzťah.

Asi o rok neskoršie si Unger zažartoval na účet seriózneho a vždy vážneho účtovného tajomníka Matúša, ktorý si dlhé roky kupoval žreby triednej lotérie v malom bratislavskom bankovom dome Koudelka a spol. Jedného dňa zazvoní na Matúšovom stole telefón:

- Pán Matúš? – Poklona, taďa Koudelka. Tak konečně, pane Matúši. Gratuluji! Přece vám to jednou sedlo. Vemte los a ať už jste u nás!

Matúš sa od šťastia a rozochvenia nezmožil na slovo. Zaplavila ho príjemná horúca vlna. Bleskovo sa pozrel, či má v peňaženke žreb, čosi kolegom zašomral a bežal do mesta.

Slovenské a české vysoké školstvo

NAĎA VOKUŠOVÁ

Na stránkach nášho časopisu sme sa už za tie roky, čo ho vydávame, neraz zaoberali problémom vysokých škôl, a to tak na Slovensku, ako aj tu v Českej republike, keďže, ako je všeobecne známe, na tých českých študuje aj v súčasnosti veľký počet slovenských študentov. A druhým dychom treba dodať, že študuje úspešne. A vlastne je ich čoraz viac. V tejto

peňazi z verejných zdrojov ako slovenské. Slovenský výskum na školách by na vyrovnanie sa tomu českému potreboval 672 miliónov eur, čo je vyše dvoch miliárd korún z rozpočtu navyše. Čo sa týka publikovania, vedie Slovensko iba v prípade chemicko-technologických fakúlt, obzvlášť dobre je na tom najmä Fakulta chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

Po prečítaní všetkých týchto, podľa mňa, závažných faktov, je pre každého čitateľa viac než pochopiteľné, že čím ďalej viac slovenských študentov sa usiluje dostať na české vysoké školy. Štatistiky hovoria, že tu v Česku študuje okolo dvadsaťtisíc Slovákov. Napríklad na Matematicko-fyzikálnej fakulte Karlovej univerzity odhadujú, že asi štvrtina ich študentov je zo Slovenska. Vedenie fakulty tvrdí, že má s nimi veľmi dobré skúsenosti, sú väčšinou mimoriadne šikovní a majú ako zahraniční študenti aj väčšiu motiváciu úspešne školu ukončiť. Slovenskí doktorandi a tiež pedagógovia, ktorí potom zostávajú na českých školách, zvyšujú ich priemer a tiež hodnotenia, čo je samozrejme pre náš národ veľmi dobrá vizitka. Škoda pre Slovensko, pravda je, že sa vo väčšine prípadov už nechcú vrátiť nazad do svojej rodnej krajiny a zostávajú v Českej republike, kde si počas štúdia postupne vytvorili veľmi dôležité profesionálne a koniec-koncov i osobné kontakty.

Treba ešte dodať, že slovenský minister školstva Ján Mikoš odmietol kritiku spomínanej agentúry za spôsob financovania vedy a výskumu na slovenských vysokých školách. Rezort tento rok dokonca údajne vyčlenil zvýšenú sumu peňazi na oblasť výskumu vysokých škôl. Oproti minulému roku navýšili túto sumu o desať percent, teda o dva milióny eur, čo je o vyše 60 miliónov korún viac. Takže, čo k tomu dodať? Vari len to, že netreba strácať vieru, že podpora vysokého školstva na Slovensku bude napokon na rovnakej úrovni, ako aj za riekou Moravou a že slovenskí študenti nebudú musieť za ňou cestovať do susednej krajiny. I keď, že by v Česku prestali úplne študovať nepredpokladám a určite by to ani nebolo dobre, lebo slovenčina nielenže i naďalej aj cez študentov obohacuje češtinu, ale nedá na seba ani úplne zabudnúť mladým Čechom, ktorí by sa inak už takmer so slovenčinou nemali kde stretávať a prestali by jej rozumieť definitívne.

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNINY

súvislosti ma nedávno zaujala pre nás nie nepodstatná štúdia, ktorú vypracovala Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA) v spolupráci s českým portálom Navigatorka.cz. Vyplýva z nej, že fakulty českých vysokých škôl sú, tak povediac, v lepšej kondícii, ako tie slovenské. Agentúra totiž pracne porovnala počty publikácií a citácií a v neposlednom rade aj financie na vedy a výskum či doktorandské štúdiá. Ukázalo sa, že české vysoké školy vo všeobecnosti dosahujú lepšie výsledky v publikovaní výsledkov vedeckých prác a s tým, pochopiteľne, súvisí fakt, že majú viac peňazi na vedeckú činnosť. Je zaujímavé, že na Slovensku je síce viac študentov doktorandského štúdia ako v Česku, ale samotné štúdiom ich dokončí podstatne menej ako na českých vysokých školách. Je zaujímavé a tiež veľavravné, že na Slovensku pripadajú na jedného profesora traja doktorandi a v Česku je to len jeden doktorand. Agentúra tiež vyčíslila, že české fakulty dostali v roku 2007 na vedeckú činnosť 4,5-krát viac

ZRKADLENIE V OHROZENÍ

Literárny štvrťročník, česko-slovenskú revue *Zrkadlenie/Zrcadlení* „možno (paradoxne) považovať i za obsahovo najpestrejší a graficky najpríťažlivejší slovenský literárny časopis“ – napísali spoločne Alexander Halvoník a Anton Baláž, literárny teoretik a kritik spolu s významným prozaiikom, hlavne však z pozície vedúcich Literárneho informačného centra.

Samozrejme, také niečo sa dobre číta či počúva. Vždy treba zostať nohami na zemi. Na druhú stranu ani prehnaná, zväčša potom hraná skromnosť nie je na mieste. Myslím si, že je zdravou reflexiou, ak skonštatujeme, že projekt časopisu *Zrkadlenie/Zrcadlení* bol od samého začiatku veľmi šťastný a úspešný. Vydáva ho Slovenský literárny klub v ČR v spolupráci so Slovensko-českým klubom (vydavateľom SD) a českým i slovenským PEN klubom, avšak odozvu našiel širokú aj medzi celým radom ďalších inštitúcií. Najvýznamnejšími spisovateľskými organizáciami i neformálnymi literárnymi klubmi v oboch krajinách počínajúc, cez univerzitné pracoviská až po štátne inštitúcie.

O to ľadovejšia sprcha prišla s rozhodnutím Ministerstva kultúry ČR neposkytnúť časopisu na rok 2009 žiadnu dotáciu. Bol to šok aj pre všetky zmieňované inštitúcie, ale aj jednotlivé najvýznamnejšie osobnosti našich literatúr, ktoré zväčša stihli za jeho päť ročníkov v *Zrkadlení* publikovať.

Samozrejme, o konci takéhoto výnimočného projektu nemôže byť reči. To by bol zločin proti kultúre, česko-slovenským vzťahom i snahe všetkých, čo sa za tie roky na tvorbe revue podieľali. V súčasnosti pripravuje redakčný kruh dvojčíslo 1-2. Na projekt zrejme prispedia aspoň malými sumami Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Literárne informačné centrum v Bratislave, do rezerv siahne aj vydavateľ a partneri. No a budeme pevne veriť v zmenu rozhodnutia ministerstva kultúry a usilovať o ňu. Najneskôr v druhom kole. Tak vari nepôjde o tragický zvrat, len o peripetiu, ktorá bude česko-slovenský a slovensko-český literárny kontext stáť iba jedno zhruba dvestostranové číslo. A za to získame protihodnotu – spoločné uvedomenie si priority a významu *Zrkadlenia* i *zrkadlenia*.

Vladimír Skalský

Mikolaj maže názvy z maďarských učebníc

Dlhý spor o maďarské zemepisné názvy
v učebniciach

... *A* rozum zostáva stáť

Jazykom sa píše dejiny aj romány, robí sa veda, vyznáva sa láska, vyvolávajú sa vojny. Z jazyka sa dá vyčítať množstvo vecí. Vedia to jazykovedci, ktorí zďaleka nie sú policajtní reči alebo normalizátormi, či vymýšľacími šíalených novotvarov, ako si mnohí predstavujú. Jazykovedci nielenže dohliadajú, aby sa naša reč nezmenila na nejakú chaotickú babylončinu, ale podávajú nám správu o našej prítomnosti a minulosti presne tak, ako iní vedci. Jednou z našich významných slovenských jazykovedkýň je Klára Buzássyová.

Láska a úcta k spisovnému jazyku

👉 Ako vnímate zásahy štátu do používania jazyka, napríklad jazykový zákon?

Ide o úpravu používania štátneho jazyka vo verejnom styku. Prvý pokus o prijatie zákona o štátnom jazyku v Československu bol už v roku 1968. Nerátalo sa s tým, že to bude zákon so sankciami. Išlo o to, že česko-slovenské vzťahy sa nevyvíjali vždy idyllicky a boli silné tlaky na vývoj slovakistiky aj slovenčiny, teda myšlienka zákona nevznikla vo vzduchoprázdne. Potom prišiel centralizmus a táto myšlienka bola opäť nerealizovateľná. Nový zákon umožňujúci sankcie bol prijatý v roku 1995 a neskôr bol príslušný paragraf zrušený.

👉 Ste za udeľovanie pokút?

Ja osobne som proti sankciám, lebo si nemyslím, že sa nimi dá vychovávať národ k väčšej láske a úcte k spisovnému jazyku.

👉 Nie je jazykový zákon v dnešnej dobe niečo, čo sa priechi globalizácii?

Jazykový zákon majú vo Francúzsku, prijali ho aj v Poľsku. Poliáci napríklad zistili, že sa obchodné zmluvy začali uzatvárať výlučne v angličtine a hrozilo, že sa poľština prestane vyvíjať vo svojej komplexnosti. Podobná situácia je aj u nás. Odborná terminológia sa dotvárať musí. Druhá vec, že toto sa nedá nadekrétovať. Uvidíme, nový zákon ešte nie je prijatý.

👉 Ak sme pri dabingoch a prekladoch, tie české často pôsobia realistejšie – u nás postavy rozprávajú buď spisovne, alebo nárečím. Je to tým, že u nich majú vrstvu hovorového jazyka, ktorá slovenčine chýba?

Ide o obecnú češtinu, osobitný útvar prevažne hovorového jazyka. Rozčlenenie češtiny na obecnú češtinu a knižnú spisovnú češtinu má korene hlboko v histórii. Hovorový jazyk niekedy zväzda českých prekladateľov do takých posunov oproti originálu, že už nejde ani o preklad, skôr o parafrázu. Taká je však tradícia ich prekladateľstva. Myslím si, že v slovenčine existuje aj bohatý hovorový jazyk.

👉 Nie je to dané aj vývinom?

Je. Urbanizácia na Slovensku prebiehala rýchlo, hekticky. Na čo mali iné národy sto, stopäťdesiat rokov, my sme museli zvládnuť za sedemdesiat rokov. Niektoré svojské nárečové frazémy aj iné expresívne výrazy akoby nemali kedy dostať sa organicky do mestskej reči a stať sa celonárodnými hovorovými výrazmi. Za priaznivejších okolností by sa do jazyka našich miest dostalo oveľa viac nárečových slov. Ale aj u nás existuje množstvo dobrých prekladov aj z mestského prostredia.

👉 Čeština bola roky náš najbližší jazyk. Čím je to, že bez problémov prijímame slová z iných jazykov, ako je angličtina alebo nemčina, ale na čechizmy sme takí hákliví?

Práve pre tú značnú blízkosť vnímame citlivo rozdiely a nerešpektovanie rozdielov. Rešpektovaním rozdielov medzi slovenčinou a češtinou si vlastne chránime identitu slovenčiny. Je to dané aj historicky. Napríklad v pravidlách z roku 1931 sa umelo tvorili slovenské slová od českých, napríklad péče – péča. Vtedy nastala silná averzia proti takto deformovaným slovám.

Samozrejme, v bežnej komunikácii občas používame čechizmy s tým, že ich používame citátovo, teda s pomyselnými úvodzovkami. Napríklad slovo „kutil, čumil“. Slovenčina nemá slová s takouto príponou. Domáci majster či majstrovač nevyma každý ako ekvivalenty vhodné pre hovorový jazyk. V súvislosti so sochou Čumila bol pokus navrhnuť slovenský ekvivalent, ale jazykovedci na to rezignovali a dobre spravili, lebo treba brať do úvahy aj situačný kontext. Ak bohemizmus zaplní nejakú významovú medzeru, nie sme naň až takí citliví, a v jazyku sa usadí a stane sa súčasťou hovorových expresívnych slov, ktoré sa považujú za súčasť spisovného jazyka.

👉 Ste spoluautorkou Slovníka súčasného slovenského jazyka, ktorého prvý diel vyšiel nedávno. Načo nám je takýto slovník, keď navyše už jeden máme?

Je dobré, keď kultúrny národ má jeden stručný normatívny slovník a jeden veľký slovník, ktorý odráža celú slovnú zásobu súčasného jazyka. Tú prvú funkciu u nás výborne plní Krátky slovník slovenského jazyka. Dnes obsahuje takmer 60-tisíc slov, priebežne sa dopĺňajú neologizmy aj nové významy slov. Tento slovník by mal byť príručkou pre každého, kto pracuje s jazykom. Ale dôležitý je aj veľký slovník – a ten u nás chýbal veľmi dlho. Ten predošlý, ktorý redigoval Štefan Peciar, vychádzal v rokoch 1959–1968 a v posledných desaťročiach sa dal získať len sporadicky v antikvariátoch.

👉 Čo je súčasná slovenčina?

Čo sa týka nášho slovníka, za súčasný jazyk považujeme slovenčinu od 40.–50. rokov 20. storočia. Vtedy začala slovenčina fungovať vo viacerých komunikačných funkciách ako povedzme za prvej ČSR. V tom čase existovali úvahy, že Slovákom by stačilo, keby mali hovorový jazyk, umeleckú literatúru, ale ako odborný jazyk nech používajú češtinu. Neskôr sa slovenčina veľmi rýchlo emancipovala.

SNIMKA: ARCHIV

👉 Čím si slovo zaslúži prítomnosť v takomto slovníku?

Pri zostavovaní nášho slovníka sme brali do úvahy aj slová zachytené v predchádzajúcom slovníku Peciar a kolektívu. Nedostali sa tam všetky, niektoré zastarané slová sme vynechali. Slovník neobsahuje slová, ktoré majú „krátku kariéru“, životnosť, sú podenkové, napríklad podstatné mená utvorené od lídrov politických strán. Politici sa menia. Sú tu aj výrazy hovorové, slangové a profesionalizmy. Pri zostavovaní slovníka je veľkou pomôckou Slovenský národný korpus.

👉 O čo ide?

Je to štruktúrovaná elektronická databáza jazyka – hotových textov alebo častí textov a príslušných technologických nástrojov. Môžeme si vyhľadávať spojenia, zistiť ich frekvenciu a mnohé iné veci. Momentálne má korpus päťsto miliónov textových slov. Obsahuje rozličné typy textov – publicistické texty, odborné texty, beletriu.

👉 Ako ste sa dostali k jazykovede?

Študovala som latinčinu a slovenčinu. Pri latinčine sa človek naučí úcte ku gramatike, kráse jazyka. Neskôr ma to priviedlo k skúmaniu internacionalizácie, teda prenikania slov na latinskom a gréckom základe do živých jazykov, k otázkam, prečo je slovenčina na rozdiel od niektorých iných jazykov taká otvorená tomuto prenikaniu. Keď som končila fakultu, dostávali sme povinné umiestnenky. Svadbu som mala deň po promócií, takže ma ešte nestihli zaevidovať ako vydatú a dostala som umiestnenku do Trebišova.

Museli ma odtiaľ „vyreklamovať“, našli za mňa náhradu a ja som mohla nastúpiť do Bratislavy do Ústavu slovenského jazyka SAV. Zaoberala som sa všeličím, približne každých desať rokov som sa venovala nejakej inej problematike, aj preto ma jazykoveda stále baví. V 80. rokoch sme napríklad robili úspešnú prácu Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny (1989). Skúmali sme, čo sa zmenilo a aké boli vývinové tendencie približne v období od roku 1970 do roku 1985. Mali sme a stále máme veľmi dobré ohlasy aj v zahraničí.

👉 Váš manžel Ján Buzássy je básnik a prekladateľ. Máte doma workshopy? Konzultujete si svoju prácu?

Permanentne, aj keď nie rovnako intenzívne v každom čase. Je to veľmi dobrá symbióza. Ja čítam všetky jeho básnické zbierky predtým, než ich odovzdá a niekedy aj počas písania. Síce ho nedokážem presvedčiť, aby sa ponoril do mojich „najteoretickejších“ vecí, ale tie prístupnejšie si prečíta rád. A pri práci na slovníkoch s ním konzultujem permanentne.

Marian Jaslovský

Takmer dvadsaťtisícovú slovenskú enklávu v Rumunsku postihla v minulom februári obrovská katastrofa. V priebehu jediného týždňa stratila dve popredné osobnosti. Najprv 13. februára vynikajúceho básnika, skutočného poeta natus, Adama Suchanského. A potom 20. februára osobnosť, v akú môže takáto komunita dúfať vari raz za sto rokov. Zomrel Ondrej Štefanko, človek neuveriteľného záberu a hĺbky - spisovateľ, básnik, mimoriadne plodný prekladateľ a neúnavný organizátor, zakladateľ a dlhoročný predseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, prvý slovenský poslanec rumunského parlamentu, zakladateľ Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, prvý podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí, šéfredaktor viacerých slovenských časopisov.

Bol rozhodujúcou osobnosťou nielen slovenskej komunity v Rumunsku, ale aj celej takzvanej Dolnej zeme a často celého slovenského zahraničia. Osobnosťou slovenského národa ako takého a z iného pohľadu popredným predstaviteľom Nadlaku, rumunskej kultúry i Rumunska ako celku. Ondrej Štefanko je slovenskému svetu užitočný aj po smrti – okamžite sa stal symbolom, erbou osobnosťou. Na pamiatku tohto literáta, spolkového činiteľa a výrazného lídra slovenskej Dolnej zeme sa Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska v Nadlaku a Svetové združenie Slovákov v zahraničí rozhodli založiť a spoločne udeľovať Cenu Ondreja Štefanka, ktorá sa bude udeľovať každoročne počnúc rokom 2009 dvom žijúcim osobnostiam slovenského zahraničného sveta. Po prvý raz bola cena udeľená na konferencii, ktorá sa uskutočnila 20.–21. marca 2009 v rumunskom Nadlaku pri príležitosti Štefankových nedožitých šesťdesiatych narodenín.

Na cestu do Nadlaku sa autor tohto článku vydal s dvoma bývalými slovenskými veľvyslancami v Rumunsku, Milanom Resutíkom a Jánom Šoťhom. A to o nejaký deň

Rok po smrti nadlackého kacíra

vopred, cez čarovný svet pohoria Bihor, kde žijú Slováci narozdiel nie mestským životom ako v Nadlaku, ale v osadách nie nepodobných hoci kysuckým lazom. V druhej polovici marca tam ešte vládla zima pevnou rukou, metrové snehové záveje ešte stále takmer znemožňovali prístup do najodľahlejších obcí ako tá s malebným názvom Gemelčička. Stále tam platí to, čo platilo na slovenskej dedine kedysi – že hlavnými osobnosťami obce sú richtár, farár a učiteľ. Richtárom a farárom súčasne je v Hutách, jednej z najväčších slovenských dedín v Bihore je mimoriadne podnikavý Gustáv Albert, „farár-budovateľ“. Obec Huty je zložená z troch častí, ktoré spája 16 kilometrov cesty. Donedávna skoro neprejazdnej, teraz vďaka Gustávovi Albertovi o poznanie lepšej než okolité, dosť biedne štátne cesty. Farár Albert vybudoval aj dve fary, ktoré vytvárajú i pastoračné centrum s ubytovacou kapacitou 36 lôžok. Práve tam sme v skutočne romantických podmienkach po dlhom posezení s priateľmi z Hút a okolia prespali.

Zasa celkom iný svet predstavovalo zastavenie u honorárneho konzula Slovenskej republiky v západnom Rumunsku, podnikateľa Miroslava Jabloncsika. Jeho hotel Slavia v Salonte žiari novorou a luxusom a honorárny konzulát je zariadený ako máloktorá ambasáda. Mladý človek, ktorý vďaka húževnatosti a podnikavosti dosiahol postavenie, ktoré však dal rád do služieb slovenskej veci. Patrí k novej, omnoho sebavedomejšej generácii bihorských Slovákov. Jej predstaviteľom je aj Adrian-Miroslav Merka, súčasný predseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku a poslanec rumunského parlamentu. S tým sme sa však stretli až v Nadlaku.

Konferencii predchádzalo odovzdávanie ceny Ondreja Štefanka. Ocenených vybrala komisia, tvorená nielen

zástupcami Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku a Svetového združenia Slovákov v zahraničí, ale aj zástupcami ďalších dolnozemskej komunit z Maďarska a srbskej Vojvodiny a dcérou Ondreja Štefanka Tatianou. Za literárnu tvorbu získal cenu Viťazoslav Hronec, všestranná osobnosť slovenskej literatúry z Vojvodiny, básnik, prozaik, literárny kritik, bibliograf, prekladateľ, redaktor knižných vydaní a literárneho časopisu. Za spolkovú činnosť získala cenu Anna Ištvanová. Jej dielom je na prvom mieste Dom slovenskej kultúry v Békešskej Čabe, ktorý doslova vydukala zo zeme. Z ruiny v srdci mesta vybudovala centrum s kancelárskymi i prezentačnými priestormi, ale aj s reštauráciou a hotelom Slovák. Anna Ištvanová je aj dušou slávnej Klobasiády a Dolnozemskeho festivalu. Pred niekoľkými mesiacmi sa stala aj hospodárkou Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Plaketu, diplom a finančnú odmenu odovzdali predseda Spoločnosti Ivana Krasku Ivan Miloslav Ambruš a za SZSZ autor článku.

Na konferencii zazneli viac než štyri desiatky príspevkov, vyjde z nej i zborník. Bolo to vynikajúce stretnutie, len škoda, že ho z kúdelu cigaretového dymu neriadil svojim žoviálnym spôsobom Ondro Štefanko.

Vladimír Skalský
(Autor je predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí)

ONDREJ ŠTEFANKO

TAKTO IDYLICKY VYZERÁ MAREC V RUMUNSKU, V POHORÍ BIHOR, PRI SLOVENSKEJ OBCI HUTY, Z KTOREJ POCHÁDZAJÚ AJ PREDKOVIA ČESKÉHO FUTBALISTU UJFALUŠIHO

Do posledného miesta nabitá Modrá sála Slovenského inštitútu dávala tušiť, že na pražskej kultúrnej scéne sa schyluje k ďalšiemu neopakovateľnému zážitku. Pár minút pred začiatkom šramlovej Motovidlo začalo zahrievať svojím nezameniteľným melodickým šarmom natešené publikum. Návštevníci - významnými osobnosťami sa to medzi nimi len hemžilo! - si pri lahodných melódiách listovali švárnymi publikáciami, ktoré na nich nastražili skúsení organizátori takýchto podujatí - Slovenský literárny klub v ČR a Slovensko-český klub. Opäť potvrdili, že tvoria ľudia, ktorí sa v nich združujú, vedia, ako vyvolať radostné očakávanie, keď sa idú kŕstiť ich čerstvo narodené knižné deti.

A tieto dve sa naozaj vydarili. Kniha fejtónov „Slovenským perom pri Vltave“ má hneď štyroch rodičov: Nađu Vokušovú, Oľgu Feldekovú, Ľubomíra Feldeka a Mariána Vaneka. Všetci štyria za veľkého potlesku prešli prepĺnenou sálou, aby potom z pódia osobne predstavili svoje podarené, veselé dieťa. Autorské čítanie je disciplína, ktorá má najmä v Oľge Feldekovej špičkového reprezentanta. V Modrej sále opäť predviedla, prečo ju televízni diváci na Slovensku poznajú v posledných rokoch ako jednu z najvtipnejších slovenských osobností z programu Sedem s.r.o.. Šarmom a vtípom však za ňou nezaostali ani ďalší spoluautori knihy fejtónov so skvelými ilustráciami Mariána Vaneka.

Druhú knihu Homo politicus predstavil čítanou ukážkou jej autor Ľubomír Feldek. Vybral si úryvok, kde píše o slovenskom režisérovi Mináčovi – autor v publiku zazrel režisérovu matku - a o jeho skúsenosti z nakrúcania filmu s pánom Winstonom, záchrancom vyše šesťsto židovských detí za vojny.

Krstilo sa, ako inak, pramenitou vodou z Vltavy. Krstným otcom bol ďalší vtípný Slovák, žijúci v Prahe, mediálne ostrieľaný sexuológ Petr Weiss: „Pôvodne som pri krstení nechcel povedať nič, ale keď som sa pred chvíľou svojej susedky na vedľajšom sedadle opýtal: Všimli ste si, pani Mináčová, že tie knižky napísali samí slušní ľudia?, odpovedala mi: Veď práve preto sme sem všetci prišli. A to tu – uznáte sami - nepovedať nemôžem.“ Keď odzátokoval fľaštičku s vltavskou vodou, muzikanti z Motovidla spustili Smetanovu „Vltavu“, silnú aj v originálnom šramlovom aranžmáne. A potom už sa stálo v rade na podpis autorov, vítali sa starí známi, debatovalo sa, popíjalo, občerstvovalo, hneď zatepla sa spriadali a upresňovali ďalšie plány. Večer, na aké sa rado spomína...

(dum)

Z krstú podarených knižných detí

ČITATELKY ĽUBA FELDEKA MILUJÚ.

DOMA U FELDEKOVCOV BÝVA VESELO.

MARIÁN VANEK SA KOCHÁ SVOJIMI ILUSTRÁCIAMI.

KAPELA MOTOVIDLO MÁ PIESEŇ NA KAŽDÚ SITUÁCIU. MISTR VOZEMBOUCH KRÁSA PRI SPEVÁCKOM SÓLE.

PETER WEISS KRSTÍ KNIHY PRAVOU VLTAVSKOU VODOU.

VLADIMÍR SKALSKÝ

Veľkolepá desiatka

Dni slovenskej kultúry v Českých Budějoviach, najväčší a druhý najstarší z festivalov tohto cyklu, koordinovaného Slovensko-českým klubom, oslávil jubileum. Od 22. do 28. februára sa konal ich desiaty ročník, v podobe pokračujúcich výstav zasiahol pravdaže až hlboko do marca.

Juhočeská metropola oslávila výročie tak, ako tam prehliadka prebiehala vždy – vo veľkom štýle, za obrovského záujmu verejnosti a príkladnej podpory radnice. Tá sa nemenila nikdy, hoci sa samozrejme striedali politici i strany. Keď prišiel Slovensko-český klub a jeho českobudějovický Klub Slovenských dotykov s návrhom usporiadať Dni slovenskej kultúry podľa vzoru Moravskej Třebovej, myšlienku okamžite podporili primátor Miroslav Tetter z KDU-ČSL i jeho námestníčka, dnes poslankyňa parlamentu, Vlasta Bohdalová z ČSSD. Dnes je primátorom Juraj Thoma z ODS, mimochodom nitriansky rodák, a Dni slovenskej kultúry v Českých Budějoviach rezonujú v múroch radnice na najväčšom štvorcovom námestí u nás, ale i ďaleko za nimi s určite nezmenšenou intenzitou...

Pomyselným prológom festivalu bola česko-slovenská komédia „Zhasnête lampióny“, ktorú na motívy slávnej Lavičky zrežiroval pre ČeskoSlovenskú scénu pražský slovenský režisér Peter Serge Butko. Inscenácia je hereckým koncertom dvoch mladých hviezd – českej, predovšetkým filmovej herečky Tatiány Vilhelmovej a člena súboru Slovenského národného divadla Mariána Miezgu.

Oficiálne otvorenie a vernisáže dvoch výstav pripadli na 23. február. Výstavu fotografií Jána Pavlíka, člena pražskej slovenskej novej vlny, ktorý dobrovoľne predčasne opustil svoju tvorbu i tento svet, pripravil ako kurátor jeho spolužiak, dnes pedagóg a popredný fotograf Rudo Prekop. Na otvorení v Radničnej výstavnej sieni sa spolu s primátorom Českých Budějovic zúčastnili aj slovenský veľvyslanec v ČR Peter Brňo a český na Slovensku Vladimír Galuška, pod záštitou ktorých sa prehliadka už tradične koná. Na úspech podujatia pripila symbolicky spoluzakladateľka festivalu, poslankyňa Vlasta Bohdalová. Výstavu olejov „Komunikácia/Communication“ jedného z najväčších talentov slovenského výtvarného umenia Roberta Hromca v Juhočeskom múzeu pripravili v spolupráci so Slovensko-českým klubom D+Gallery a AD71. Na otvorení prehovorili galeristi Jiřina a Anton Diváček. Za Slovensko-český klub potom na oboch výstavách autor tohto článku.

V nasledujúci deň sa otvorili ďalšie dve výstavy – v Galerii Nahoře predstavila

fotografka Petra Bošanská svoj projekt s názvom „Vyrobené na Slovensku“, Zlatý dom európskej kultúry stavil na grafiku, inštalácie a objekty Marka Ryboňa, vystavené pod názvom „Red identity“. Zlatým klincom programu tretieho dňa bolo výpravné divadelné predstavenie Divadla Andreja Bagara z Nitry „Okuliare Eltona Johna“. Treba dodať, že tento súbor je tradičným hosťom na prehliadke, rovnako ako ďalší nitrianski umelci. Obe mestá totiž spája partnerstvo, ktorému dodali Dni slovenskej kultúry obrovskú novú dynamiku.

Streda 25. februára bola mimoriadne pestrá. Dopoludnie patrilo deťom a bábkovému predstaveniu „S básničkami a pesničkami do rozprávky podte s nami“. Podvečer nemohli v Malom pivovare chýbať tradičné a obľúbené Halaškové pre-

teky. Kulinársku súťaž sprevádzala cimbalová muzika Lipa. V klube Modrý dveře pre zmenu predstavilo slovenský jazz „Matej Benko Trio“.

Vo štvrtok sa v Hoteli Gomel konalo stretnutie juhočeských a slovenských spisovateľov, v rámci ktorého sa predstavili aj dve nové knihy z dielne Slovenského literárneho klubu v Českej republike. V oboch mal prsty hlavný hosť podujatia Lubomír Feldek – Homo Politicus napísal sám, knihu fejtónov slovenských autorov z Prahy spolu s manželkou Olinkou, Naďou Vokušovou a Mariánom Vanekom. O česko-slovenských vzťahoch a osobitne o slovenskej tvorbe v Česku pohovorili aj Dušan Malota a autor tohto článku. Z diskusie s juhočeskými spisovateľmi vzišlo hneď niekoľko nových projektov. Lubomír Feldek nepriviezol iba knižky, ale aj divadelné predstavenie „Smrť v ružovom“, venované životnej ceste Edith Piaf. Výborný herecký, ale i spevácky výkon v ňom predviedla jeho dcéra Katarína Feldeková, s ktorou sa vynikajúco dopĺňalo šarmantné a svieže herectvo Edity Hrehušovej, na ktorom bolo cítiť, že k Edith Piaf ju viaže nielen meno, ale aj mimoriadne silný vzťah. V k.c. Bazilika predstavil v rovnaký deň Pavel Pecha svoju výstavu fotografií inscenovaných na poli „Moje Intuitívne Divadlo“. Po stretnutí s autorom nasledovala ešte neo-ethno-folklorná módna show „Folklor v nás“. A aby toho nebolo málo, v Solnici sa konal koncert Andreja Šebana, slovenskej gitarovej legendy.

V piatok nasledovali ďalšie dva hudobné programy – v priestoroch Českého rozhlasu koncert cimbalovej muziky Olun a v Blues Clube Highway 61 klubové vystúpenie Boboša Procházku a Jána Liteckého Švedu.

A sobota? Ako vždy. Veľký Česko-slovenský radničný bál, najväčší ples v južných Čechách. V programe sa zaskveli Miro Žbirka se skupinou, The Old Steamboat Jazzband, cimbalová muzika Olun, Těžkej Pokondr, ABBA World revi-

val, skupina Victims, nechýbala fosforová a ohňová show, fotoateliér, česko-slovenská diskotéka, k tancu hral orchester J. Hlavsu.

Epilógom prehliadky sa stal mimoriadne očakávaný koncert skupiny Desmod. Pred rokom sa niekoľkonásobný a úradujúci slovenský zlatý slávik predstavil v rámci festivalu na záverečnom plese a publikum si doslova vyžiadalo, aby sa na ďalšom ročníku konalo jeho samostatné vystúpenie.

Ako sprievodné podujatie festivalu sa konali aj Dni slovenského filmu, na ktorých nechýbal ani najnovší film Juraja Jakubiska „Bathory“. Český rozhlas České Budějovice vysielal k dňom každý deň samostatný program. No a nikdy nechýbajú ani Dni slovenskej kuchyne, tentoraz už v piatich reštauráciách – Hoteli Gomel, Grand Hoteli Zvon, Hoteli U Solné brány, v Masných krámoch a v Hoteli Malý pivovar, v dvoch posledných ich sprevádzali dokonca aj živým slovenským folklórom.

Dni slovenskej kultúry v Českých Budějoviach sú pre každého, kto je tam po prvý raz, zjavením. Pre nás, ktorí sa zúčastňujeme už desať rokov, čímsi podivuhodným – zázrakom, ktorý prichádza pravidelne. Je to najmä vďaka ľuďom v Českých Budějoviach, ktorých slovenská kultúra zaujíma, vďaka radnici i vďaka dlhému radu podporovateľov na čele s oboma ministerstvami kultúry. Tešme sa teda na ďalšiu desiatku!

Eurofestivaly a slovenská kultúra

V rámci českého predsedníctva v Rade Európskej únie sa pri ministerských schôdzkach konajú aj open-air kultúrne podujatia nazvané Eurofestivaly. Z poverenia českého ministerstva zahraničných vecí ich zabezpečuje Production 1. V spolupráci s ňou a so Slovenským inštitútom v Prahe zabezpečuje s podporou Ministerstva SR Slovensko-český klub ich slovenskú zložku. Pri stretnutí ministrov zahraničných vecí z 27 krajín Únie na zámku v Hlubokej sa takýto festival konal 27. marca v Českých Budějoviciach.

Program v hlavnom stane ponúkol pestrú zmes zvukových mien rôznych žánrov: Mária Bihári a Romano Trajo, Jihočeské folklórne združenie, Martina Pártlová, Sly Rabbits, Aneta Langerová a na záver ako hlavný hosť košická skupina No Name, tešiaca sa v Česku fenomenálnej obľube. Nechýbal detský stan s tromi rozprávkovými predstaviteľmi, infostan predstavujúci jednotlivé krajiny vrátane Slovenska, ani netradičné historické zábavné akcie.

Festivaly budú putovať po Českej republike až do júna. Slovenskú kultúru

by mala 24. apríla v Mariánskych Láznach zastupovať operná speváčka Lívia Ághová, 29. apríla v Litoměřiciach, blízko Terezína, Pressburger Klezmer Band a 1. júna v Brne predbežne Lúčnica. (vs)

Slovákovica a vôbec Student zone

Prvým plodom novonadviazanej spolupráce Slovensko-českého klubu s organizáciou Student Zone Prague bude 2. apríla od 20. hodiny v klube Exit Chmelnice koncert populárnej prešovskej skupiny Chiki liki tu-a, známej recesistickými textami, spojený s veľkou párty pre študentov, ale nielen pre nich. Jej názov Slovákovica je už tradičným nadviazaním na študentské krúžkovice a chodbovice. Akcia pre 450-600 ľudí bude prvá v rámci spolupráce, ktorá však počíta minimálne s dvoma podujatiami každý semester. (vs)

Dni slovenského filmu štartujú

Celoročná prehliadka Dni slovenského filmu v Kine Ořechovka, ktorú spolu s týmto kinom pripravil Slovensko-český klub, nemohla mať lepší štart. Posledné dva aprílové dni budú patriť filmom podľa predlohy jedného z najvýznamnejších súčasných slovenských prozaikov Ladislava Balleka, ktorý donedávna pôsobil v Prahe ako veľvyslanec SR. Po oboch dňoch sa môžu diváci od 20. hodiny tešiť na lahôdku slovenskej kinematografie. Pred prvým z filmov, ktorý nakrútil podľa románu Pomocník v roku 1982 režisér Zoro Záhon, sa uskutoční aj beseda s Ladislavom Ballekom. Druhý deň príde na rad film Južná pošta podľa rovnomennej zbierky poviedok v réžii Stanislava Párnického z roku 1987.

Odtiaľ každý mesiac budú posledné dva dni patriť tematickému bloku slovenských filmov, na jeseň je naplánovaná aj rozsiahlejšia prehliadka filmov Slovenskej novej vlny. Projekt podporilo Ministerstvo kultúry ČR, Hl. m. Praha a Mestská časť Praha 6, filmy zapožičiava Slovenský filmový ústav. (vs)

Slovenskí Oneginovia

Janáčkova opera Národného divadla v Brne sa v novej sezóne rozhodla našťuďovať Čajkovského populárne dielo Eugen Onegin. Má na to zrejme historické i umelecké oprávnenie. Od svojej moskovskej premiéry vo Veľkej opere na konci predminulého storočia zaznel Onegin v tomto divadle už šesťkrát. Úspešné inscenácie ho v Brne sprevádzali v troch etapách, spolu s pamätihodnými predstaviteľmi až do roku 1982. Ocenenia v ňom získavali umelci ako Zitek, Bakala až po Václava Noska a Jiřího Pinkasa. Po 27 rokoch sa ho ujal terajší šéf Janáčkovej opery Jaroslav Kyzlink s režisérom Zdeňkom Kaločom. Z väčšej časti pracovali s mladým súborom a zahraničnými hosťami, v jeho radoch dominovali renomovaní slovenskí sólisti. Hlavnú úlohu obsadili najkúsenejší z nich – Vladimír Chmelo a Roman Janál, ktorý prišiel z Prahy posilniť vyspelý brniansky súbor. Tiež ďalší traja slovenskí sólisti pochádzajú zo súčasných slovenských scén, vrátane Olgy Terézie Kružiliakovej a dvoch popredných zahraničných hostí – Maďarky Csilly Borossovej a Rusky Natálie Ushakovovej. (jv)

Informácie

• st. 1. 4. o 17.00

Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
VALNÉ ZHRMAŽDENIE SPOLOČNOSTI
GEN. M. R. ŠTEFÁNIKA

Program: Štefánik a jeho pôsobenie v Ekvádore – prednáška Jana Matouška, poslucháča FFUK Praha
Vstup na pozvánky!

• št. 2. 4. o 20.00

Exit Chmelnice, Koněvova 219, Praha 3
CHIKI LIKI TU-A + SLOVÁKOVICA
Koncert prešovskej skupiny Chiki liki tu-a spojený s veľkou (nielen) študentskou party

• ut. 7. 4. o 10.00

Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Výchovno-dramatický program pre deti o slovenčine a jednej rozprávkovej krajine
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• ut. 7. 4. o 17.00

Klub Mánes, Masarykovo nám. 250/1, Praha 1
SALÓN KRESLENÉHO HUMORU
Vernisáž výstavy slovenského kresleného humoru
Výstava potrvá do 4. mája

• st. 8. 4. o 9.00

Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Komponovaný literárny program pre študentov pražských stredných škôl

• st. 8. 4. o 17.00

Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
OSOBNOSTI SLOVENSKÉHO FILMU
JOZEF KRONER
Spomienkový večer venovaný významnému slovenskému hercovi pri príležitosti nedožitých 85. narodenín spojený s výstavou fotografií a projekciou filmu Obchod na korze
Hosť večera: Zuzana Kronerová

• št. 16. 4. o 17.00

Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
PETER POLLÁG – Prevoz ideí

Vernisáž výstavy jedného z najúspešnejších slovenských umelcov strednej generácie (nar. 1958)
Kurátorka výstavy: Mária Horváthová
Výstava potrvá do 13. 5. 2009

• št. 16. 4. – št. 23. 4.

DNI EURÓPSKEHO FILMU
Slovensko zastupuje film:
22. 4. o 18.30 Kino Lucerna, Štěpánská 61, Praha 1
27. 4. o 18.30 Kino ART, Cihlářská 19, Brno
POSLEDNÁ MARINGOTKA
Film o osudoch posledných autentických komediantov v Strednej Európe (na Slovensku, v v Maďarsku, v Čechách a v Nemecku) v sociálnom kultúrnom a spoločenskom kontexte. Film o citoch, láske a skutočných hodnotách.
Námet a scenár: Ida Hledíková-Polívková
Réžia: Peter Beňovský
Hrajú: A. Anderle, M. Kopecký, E. Dombrowsky, H. Kemény,...

• ut. 21. 4. o 19.00

Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
Jazzový večer
TARIŠKA&ŠTVERÁČEK
SAXOPHONE SUMMIT FEAT. RYAN CARNIAUX
Koncert popredných osobností slovenskej, českej a americkej jazzovej scény v zložení: Radovan Tariška (SK) – altsaxofón, Ondřej Štveráček (CZ) – tenorsaxofón, Ryan Carniaux (USA) – trúbka, Ondrej Krajňák (SK) – klavír, Tomáš Baroš (SK) – kontrabas, Marián Ševčík (SK) – bicie nástroje

• pi. 24. 4.

Mariánské Lázně
LÍVIA ÁGHOVÁ NA EUROFESTIVALE
pri ministerskej schôdzke v rámci českého predsedníctva v Rade EÚ

• po. 27. 4. o 19.00

Divadlo Bez Zábradlí, Jungmannova 31, Praha 1
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE 2009
14. ročník divadelného festivalu
Divadlo Aréna Bratislava
M. Čičvák, E. M. Remarque: TRAJA KAMARÁTI
Príbeh o sile priateľstva a lásky. Nová hra Martina

Čičvák vychádza zo slávneho románu

E. M. Remarque
Hrajú: D. Hamarová, J. Mokry, S. Popovič, B. Bystriansky, ...
Réžia: Martin Čičvák

• ut. 28. 4.

Priestory SI, Jilská 16, Praha 1
DEŇ BANSKEJ ŠTIAVNICE V PRAHE
Prezentácia významného slovenského kultúrno-historického a turistického centra, zapísaného do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO

st. 29. 4.

Litoměřice
PRESSBURGER KLEZMER BAND NA
EUROFESTIVALE
pri ministerskej schôdzke v rámci českého predsedníctva v Rade EÚ

• st. 29. 4. a 30. 4. o 20.00

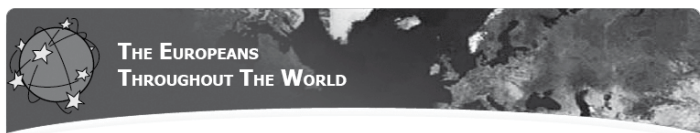
Kino Ořechovka, Na Ořechovce 250/30b, Praha 6
LADISLAV BALLEK NA DŇOCH SLOVENSKÉHO FILMU
Prvá z každomesačných akcií je venovaná filmom podľa predlohy prozaika a diplomata Ladislava Balleka
29. 4. POMOCNÍK (1982)
Réžia: Zoro Záhon
Hrajú: Elo Romancík, Ildikó Pécsi, Milan Kiš, Ivan Mistrík, Hana Talpová, Július Satinský, Marta Sládečková, Hana Gregorová, Štefan Kožka, Karol Spišák, Igor Čillik, Jozef Husár, Gábor Koncz, ...
V rámci večera beseda s Ladislavom Ballekom
30. 4. JUŽNÁ POŠTA (1987)
Réžia: Stanislav Párnický
Hrajú: Peter Zeman, Jiří Bartoška, Magda Vašaryová, Iľchak Finci, Gábor Koncz, Zdena Studenková, Pavol Mikulík, Pavel Nový, Eva Jakoubková, Emil Horváth ml.

• št. 30. 4. o 19.30

Klub Teplo, Horní nám., Přerov
Česko-slovenské doteky
Klubový večer s Katkou Košcovou

(Výzraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov)

Na májovom stretnutí v Štokholme, krátko pred začiatkom švédskeho predsedníctva v Rade EÚ, oslávi 25 rokov svojej činnosti organizácia Európania vo Svete – Europeans Throughout the World (ETTW – www.euromonde.org). Táto organizácia slúži viac než piatim miliónom Európanov, žijúcich v EÚ v inom štáte, než je krajina ich pôvodu, a ďalším desiatkam miliónov Európanov, žijúcich inde po svete. Členmi ETTW je 14 strešných organizácií jednotlivých európskych diaspor, medzi nimi aj Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ). Ďalšie emigrácie, vrátane českej, svoje strešné organizácie zatiaľ nemajú. Európania vo svete vydajú pri príležitosti svojho výročia aj publikáciu. Nebude v nej chýbať ani slovenský pohľad...

Organizácia európskej diaspory oslávi 25 rokov

V roku 2004 sa aj Slovensko stalo členom Európskej únie. V rovnakom roku sa strešná organizácia slovenskej diaspory, Svetové združenie Slovákov v zahraničí, stala členom organizácie Europeans Throughout the World. V tom čase existovala naša slovenská asociácia dva roky, tá – tiež naša – európska desaťkrát dlhšie. Patríme teda k novším členom a s primeranou skromnosťou sa zapájame do diania organizácie, úsilie ktorej obdivujeme. Súčasne sme však hrdí na svoje členstvo v nej, ako i na to, že sme strešnú organizáciu slovenského sveta dokázali vytvoriť aj napriek rôznosti osudov, názorov či vierovyznaní v našej diaspóre. Držíme palce ďalším európskym národom, aby sa im to tiež čo najskôr podarilo. Veríme, že do činnosti ETTW dokážeme vnášať i čosi zo svojich vízií.

Slováci patria k národom, ktoré žijú najviac rozptýlené za hranicami svojej materskej krajiny. Slovensko má päť a pol milióna obyvateľov, Slovákov i príslušníkov národnostných menšín. Ďalšie vyše dva milióny Slovákov žijú podľa oficiálnych odhadov slovenskej vlády v zahraničí, v krajinách Európskej únie i mimo nej. Tradične najviac v USA, Českej republike, Kanade, Maďarsku, Srbsku, Rumunsku, Poľsku, na Ukrajine, vo Švédsku, Francúzsku, Chorvátsku, Izraeli či vo vzdialenej Argentíne alebo Austrálii, vďaka migrácii v ostatných rokoch výrazne vzrástli aj počty Slovákov vo Veľkej Británii, Írsku, Nemecku, Rakúsku, Taliansku, Španielsku, Belgicku, Holandsku či na Cypre. Niet takmer krajiny, kde by Slováci nežili.

Ak sa vrátim k číslam, dá sa s miernou nadsádzkou povedať, že tretina slovenského národa žije v zahraničí. Odišli za chlebom či za slobodou, ďalší sa ocitli v zahraničí pri zmenách hraníc. Pred vyše štrnásťtisícimi rokmi odišli Slováci na takzvanú Dolnú zem, uprázdnenú po vyhnaní Turkov, na územie dnešného Maďarska, Srbska, Rumunska a Chorvátska, a dodnes si tam udržiavajú nádherný irečtý jazyk i kultúrnu identitu v celej jej komplexite. Od konca devätnásteho storočia, najmä však v rokoch veľkej hospodárskej krízy, odchádzali za more. Ďalšie vlny odišli pred druhou svetovou vojnou, počas nej i po nej. S druhou svetovou vojnou súviselo aj pripojenie časti územia Československa k Sovietskemu zväzu, ako aj posun hraníc s Poľskom – tieto dve územné zmeny dali vzniknúť významným slovenským diasporám na dnešnej Ukrajine a v Poľsku. Mnohí demokrati odišli na Západ po komunistickom prevrate v roku 1948. Ďalšie státisíce odišli po potlačení demokratizačných procesov roku 1968. Rozdelením Česko-Slovenska sa do diaspory dostalo aj vyše tristo tisíc Slovákov v Českej republike. Ďalší mladí ľudia hľadali vzdelanie, prácu a príležitosti v ostatných rokoch.

Viem, že moji priatelia z iných európskych diaspór vedia, o čom hovorím, že majú v mnohom podobnú skúsenosť. Najmä v prípade nových demokracií sú osudy diaspór mimoriadne podobné.

Európska únia sa nesmie obracať k Európanom žijúcim v zahraničí chrbtom, a to vzhľadom na svoju zložitú minulosť, súčasnosť ovplyvňovanú integráciou a globalizáciou a v záujme svojej budúcnosti. Myslíme si, že je misiou ETTW na túto problematiku upozorniť, priviesť orgány Európskej únie k tomu, aby jej venovali ešte väčšiu pozornosť a tento záujem aj inštitucionalizovali. Mala by vzniknúť štruktúra, ktorá bude schopná poskytovať podporu Európanom žijúcim vo svete, a nemyslím tým iba podporu finančnú a materiálnu. Našou víziou je, že ETTW bude potom významným partnerom takejto novej inštitúcie Európskej únie, ktorá bude prinášať podnety, znalosti a skúsenosti. Na tom sme pripravení sa veľmi aktívne podieľať.

Gratulujem ETTW, že za 25 rokov prešla veľký kus cesty a dozrela do podoby, v ktorej je schopná takúto náročnú a významnú misiu splniť.

Vladimír Skalský

(Autor je predsedom SZSZ a členom výboru ETTW)

Tajomstvo domu Skuteckých

Viete ešte, kto bol Dominik Skutecký? Ak nie, tak prvý slovenský maliar – realista...

Rodina Skuteckých sa prisťahovala na západné Slovensko do Gajar koncom osemnásteho storočia z českého mestečka Skutče ako rodina mydlárov. Kúpili si dom pri kostole a dopracovali sa váženosti celého okolia. Ako sa rozvíjalo remeslo, rozmnožovala sa aj rodina. Posledné – siedme dieťa – malo meno Dávid a volali ho Menikom, z toho sa odvodzuje Domenico, ako ho nazývali v Taliansku, kde v Benátkach prežil po európskych štúdiách maľby 15 rokov svojho života. Až potom presídlil na Slovensko, do Banskej Bystrice, odkiaľ mal manželku, postavil krásny renesančný dom a usadil sa v ňom natrvalo. Krásne okolie mesta, v ktorom žil, dávalo mu neustále nové námety a on popri skvelých portrétoch, maľoval krajinky a najmä rozličné typy dedinských žien v najrozmanitejších krojoch širokého okolia. Medzi najkrajšími slovenskými známami možno nájsť veľkú známku bystrického trhu. Všetku jeho pestrosť zjednocuje prenikavé slnečné svetlo letného rána prerážajúceho z pozadia cez červený slnečník v ruke hlavnej postavy, ktorou bola jeho manželka.

Obraz dnes možno vidieť v dome, ktorý umelec postavil a ktorý je dnes v Banskej Bystrici štátnou galériou Dominika Skuteckého.

V tomto roku vznikol v Banskej Bystrici zaujímavý projekt, ktorý zoznamuje občanov s významnými ľuďmi banskobystrického kraja a umožní ich poznať z rôznych uhlov pohľadu. Zažiť na vlastnej koži ako žili, čo ich tešilo a sužovalo, čomu verili a za čo bojovali. Zároveň nám ukazuje, kým sme a tým vzbudzuje úctu k okolitým veciam a ľuďom. Poznanie minulosti oslobodzuje a prináša so sebou zodpovednosť – voči sebe, ostatným aj dejinám.

Pokračovanie tohto zaujímavého projektu Stretnutia s osobnosťami bude pokračovať aj v nastávajúcich divadelných sezónach, lebo osobností, ktorí svojím životom a tvorbou prekročili hranice medzi minulosťou a prítomnosťou, ako napríklad Pavol Dobšinský, Terézia Vansová alebo Štefan Žáry, je v tomto kraji veľmi veľa.

Ak náhodou budete mať cestu do Banskej Bystrice, veľmi ľahko nájdete Skuteckého ulicu a v nej, vo vile Dominika, Bábkové divadlo na Rázcestí, ktoré je známe aj vo svete a slávi už 45 výročie svojho trvania. Zažijete krásnu tvorivú atmosféru, nadšených ľudí a vďačných divákov – momentálne na predstavení Tajomstvo domu Skuteckých, o živote a diele maliara Dominika Skuteckého a jeho dcéry, akademickej maliarky Karoly, ako aj jeho vnuka, spisovateľa a dramatika Petra Karvaša.

Eva Karvašová

Kesaj Čhave na Dobeške

Dobešký vrch sa v podvečer 25. mája o 18. hodine, stane miestom, ktoré opäť po dvoch rokoch zaplaví radosť a šantenie malých a mladých Rómov z osád pod Tatrami. Na pódium Dobešky sa vrúti veľmi dynamická skupina malých rómskych umelcov, ktorých neskrtné cigánske kúsky báječným spôsobom umelecky usmerňujú Ivan Akimov a jeho manželka Helena. Ivan, stále držiaci v rukách svoju neodmysliteľnú balalajku a pískajúci perami, diriguje svoj detský tím s obrovskou láskou a trpezlivosťou. S rovnakými atribútmi sa o choreografiu vystúpení stará jeho pani Helena. Je skutočne radosť vnímať tú báječnú súhrnu všetkých členov súboru. Z ich vystúpení vôbec nie je zrejmé, aké zložité prežitky majú za sebou tie milé deti. Tanec, hranie a spev predstavujú v ich živote chvíle, keď sú šťastné. Sami nemajú nič, ale vo chvíľach, keď sú na pódiu, rozdávaajú medzi divákov veľké bohatstvo. Vďaka obdivuhodnej práci manželov Akimovcov, ktorí pred piatimi rokmi priviedli súbor na svet a ktorí ho jedinečným spôsobom sformovali, už veľa rokov súbor Kesaj Čhave (v preklade Deti rómskej víly Kesaj) reprezentuje Slovensko i v zahraničí. V Prahe sa zastaví cestou zo šnúry koncertov v Dánsku. Vari najviac divákov na jednom mieste aplaudovalo pred nedávnom tomto súboru v prestížnom sále Zenith v Paríži, kde ich

kumšt obdivovalo asi sedemtisíc nadšených divákov. Akimovovci svojou prácou dokazujú, že stojí za to, podávať pomocnú ruku tým najslabším, ktorí sú vlastne bez akejkoľvek šance. A potom za odmenu môžu čerpať od nich silu a radosť z ich umeleckého prejavu. Klobúk dolu pred zápalom tejto manželskej

dvojice. To, s čím si nevedia rady politické miesta, sú schopní, i keď pre malú skupinu rómskych detí, svojím zánietením a krásnym vzťahom k deťom riešiť dvaja ľudia. Kesaj Čhave predstavuje predovšetkým ľudský príbeh. Príbeh malých Rómov, ktorí sa chcú podeliť so svojou spontánnosťou, energiou a nadšením pre život formou hudby, spevu a tanca. Ponúkajú jedinečné predstavenie, ktoré určite stojí za to.

Karla Vladíková

SNIMKY-ARCHIV

Ministri zahraničných vecí Slovenska a Maďarska Miroslav Lajčák a Kinga Gönczová 24. marca v Bratislave po prvýkrát odovzdali cenu dobrého susedstva a porozumenia vedeniu maďarskej obce Hejce a slovenskému literárnemu vedcovi, bývalému veľvyslancovi v Maďarsku, Rudolfovi Chmelovi. Ocenení dostanú po dve tisíc eur.

Obec Hejce a Rudolf Chmel **ocenení**

Starosta obce Hejce Géza Rohály po prevzatí ceny oznámil, že s dotáciou Európskej únie chcú vybudovať pamätnú pútnickú cestu, spájajúcu Slovensko s Maďarskom do obce Hejce, ako spomienku na 42 obetí havárie vojenského antonova v januári 2006. Zahynuli v ňom slovenskí vojaci, vracajúci sa z Kosova. Práve za okamžitú nezištnú pomoc po tragédii, obrovskú ľudskú spolupatričnosť prejavenu príbuzným a iniciatívu pri zaradení pamätníka a pamätnej izby získala obec Hejce cenu šéfov diplomácií. Rohály dúfa, že pútnická cesta nebude slúžiť len príbuzným obetí, ale využijú ju na stretnutie a zlepšenie vzťahov aj politici Slovenska a Maďarska.

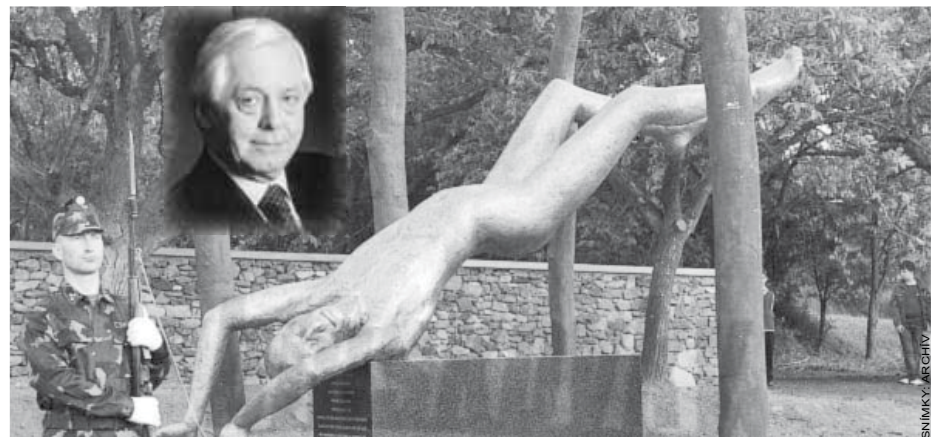
Rudolf Chmel, ktorý cenu získal symbolicky k sedemdesiatke, zase dúfa, že sa mu podarí presadiť projekt Fondu slovensko-maďarskej budúcnosti. Cez rezorty zahraničných vecí, alebo kultúry, by mali ísť peniaze na vzdelávacie, vedecké, kultúrne a športové projekty, zamerané na mladú generáciu, ktorá už nebude žiť v minulosti. Chmel do nej vkladá nádej lepších, históriou nezaťažených vzťahov.

Potešilo ho, že cenu prevzal od Kingy Gönczovej, dcéry bývalého prezidenta Árpáda Göncza, s kto-

rým ho viaže dávne priateľstvo. Chmel ako posledný veľvyslanec Českej a Slovenskej federatívnej republiky v Budapešti Gönczovi odovzdával poverovacie listiny a spolu spriadali plány na harmonickú budúcnosť oboch národov. Je známy aj ako autor kníh „Moja maďarská otázka“ a „Moje slovenské pochybnosti“.

Cena Dobré susedstvo a porozumenie je súčasťou aktivít na zlepšenie vzťahov, vychádzajúcich zo 14

bodového programu vlád z júna 2007. V decembri podpísal Ján Kubiš s K. Gönczovou memorandum, ktoré uviedlo cenu do života. Príspevok za Cenu dobrým susedským vzťahom a porozumeniu budú udeľovať každoročne, vždy jednému občanovi, obci alebo organizácii zo slovenskej a jednému z maďarskej strany. Laureátov vyberajú rezorty spoločne. Zo SR sa do 1. ročníka prihlásilo 45 kandidátov. (si)

SNIMKY-ARCHIV

SNIMKY: ARCHIV

Giselle

ponúka pôvab aj šok

Baletná inscenácia „Giselle“, ktorú uprostred minulého mesiaca v premiére uviedol Balet Štátneho divadla Košice, predstavuje ideálny odkaz obdobia romantizmu.

Dramaturgicko-historické zamyslenie sa tvorcov nielen nad námetom a pôvodným libretom, ale aj choreografiou prinieslo pozitívne provokačný umelecký efekt. Po záverečnom, mimoriadne sugestívnom obraze, rezonovali štyri slová: Šok. Pôvab. Pohoda. Divadlo.

Tvorcovia sa vrátili k pôvodnému literárnemu zdroju - De l'Allemagne Heinricha Heineho z roku 1835. Hovorí o vílach, nešťastných mladých nevestách, ktoré zomreli pred svadbou, a noc čo noc utancujú každého muža, čo sa objaví v ich blízkosti. Heine túto legendu umiestnil niekam do Rakúska-Uhorska, možno aj niekam celkom blízko. A to bol jeden z momentov, ktoré inšpirovali

tvorcov k spojeniu dvoch odlišných choreografických rukopisov.

Celé predstavenie pôsobí pôvabne predovšetkým pre tanečnú techniku, ľahkosť a istotu. Eva Sklyarová-Jenčková stvárňuje postavu vídieckej dievčiny Giselle a vyrástla na zrelú javiskovú osobnosť. Bravúrne zvládla obe - štýlovo, herecky aj tanečne výrazne odlišné dejstvá. Obaja predstavitelia vojvodu Albrechta, Sergii legorov a Andriy Sukhanov, majú brilantnú mužskú tanečnú techniku a sú herecky odlišní. A Jozef Marčinský v nevďačnej úlohe Hilariona potvrdzuje zmysel pre náročné charakterové postavy - podobne ako Mikhylo Novikov.

Z inscenácie cítiť osviežujúcu pohodu pre štýl, charakterizujúci romantickú dobu 19. storočia: Žena ako titulná postava, svet ozajstný - zastúpený ľudovým tancom - a svet povestí, legend - zastúpený vílami na špičkách v dlhých bielych romantických balerínach.

V košickej „Giselle“ je jasne prítomná divadelnosť. V réžii, kostýmoch, svietení, scéne - aj keď k zasneženej krajine pod Tatrami na záver prvého dejstva možno mať výhrady. A pokánie Albrechta na záver je obraz dramatický a silný.

Možno ešte fakt negatívny pre baletomanov a pozitívny pre folkloristov - Ondrej Šoth, ktorý vedie košický balet, rozšíril svoj klasický choreografický tím o osobnosť Juraja Kubánku, ktorý spoluzakladal Lúčnicu a desaťročia viedol SĽUK. Spoločne vytvorili bohatú, štýlovo čistou tanečnú partitúru, v ktorej majstrovsky zúročili dlhoročnú prácu a skúsenosti so „svojimi súbormi“. Kubánkov choreografický rukopis splnil v prvom dejstve sen folklórne naladených milovníkov tanca, v druhom dejstve možno sen úprimných milovníkov klasického tanca.

Emil T. Bartko

Fejtón

My, Slováci, už stáročia vyjadrujeme spevom každú svoju radosť i každý žiaľ – nuž si zaspievame aj na kare. Priznám sa, dlho som si myslela, že to nie je pravidlo – že to iba ja žijem s karovým spevákom. Vždy, keď sme išli na pohreb a po pohrebe nás pozvali aj na kar, strihla som, kedy príde chvíľa, keď môj karový spevák prestane mlčky popíjať a zrazu sa

O spievaní na kare

rozospieva. Zdalo sa mi, že sa vtedy patrí kvôli pozostalým poznamenať:

„Ale veď sme na kare!“

Utvrdzovalo ma v tom i to, že môj karový spevák sa mi za pribrzdzenie vždy na druhý deň ráno poďakoval.

Raz sa dokonca stalo, že keď som ho po pohrebe jedného kamaráta takto pribrzdila, na druhý deň ráno z tej rannej skrúsenosti napísal aj báseň:

Život letí ako drevo ríziou

„Život letí ako drevo ríziou,“
povedal raz jeden kamarát –
a potom aj on mi z očí zmizol
tam dole, kde vonia boží sad.
Hore má zas hory vysočizné
drevorubač, Pánboh slovenský.

Po jednom nás kladie do tej rízne –
maľovanej, strmej kolísky.
Každému z nás šepne: „Nehavaraj
a bližnému cestou neublíž.“
A potom už iba skríkne: „Varúúú!“
Letíš – drevo na svoj vlastný kríž.

Tak letíme, neznámi aj známi,
každý – brvno medzi brvnami.
Jedni v pároch, druhí len tak sami,
nemilovaní aj milovaní –

a boží sad vonia pod nami...

Myslela som si, že tá báseň je čosi ako prelomová chvíľa – a so spievaním na karocho je koniec. No prišiel pohreb ďalšieho kamaráta a ďalší kar – a tu zrazu znova spev. A taký vrúcny, že kým som stihla povedať „ale veď sme na kare“, pridala sa k môjmu karovému spevákovi aj vdova a siroty.

Nuž, hoci ja sama na karocho nespievam, poopravila som svoj názor. Nie je na Slovensku iba jeden karový spevák – je ich viac. Spievajú na karocho všetci Slováci. A vlastne i ja už mám vybratú pieseň, ktorá by nemala chýbať na mojom kare.

Olga Feldeková

Generácia dnešných tridsiatnikov a štyridsiatnikov si na ňu spomína ako na múzu, idol a blondavú platonickú lásku, s ktorou chceli postávať pred fontánou. No hoci Eva Vejmělková pre verných obdivovateľov asi navždy zostane mladučkou éterickou kráskou, ani jej roky nestoja a dnes oslavuje rovnú štyridsiatku. V žiadnych „smotánkovských“ reláciách však zrejme zábery z jej narodeninovej párty neuvidíme, lebo Eva sa posledné roky šoubiznisu vyhýba. Na „fontánové“ časy už len spomína.

Od roku 1999 nenatočila absolútne nič a po tom, čo sa v Las Vegas vydala za svoju veľkú lásku, o šesťnásť rokov staršieho režiséra Dušana Rapoša, žije len pre svoju rodinu a dcéry Taru a Ritu na Morave. Na trilógiu „Fontána pre Zuzanu“ si však občas zaspomína. „Každý diel Fontány mi priniesol mnoho krásnych stretnutí. Najviac som si ale užila nakrúcanie trojky, lebo sme tri mesiace robili v Afrike v Zimbabwe. To bol splnený sen,“ prezradila. No nad tým, že by sa vrátila do filmového biznisu vôbec neuvažuje. „Žijem prítomnosťou a netrápim sa, čo bude ďalej. Herectvu sa už venovať nechcem, pretože dobrá mama je určite viac, než vystretovaná a frustrovaná starnúca herečka,“ hovoríeva. Hrať nechce, ale bude moderovať.

Po dlhých rokoch však urobila výnimku, vyšla z ústrania a koncom minulého roka si prišla do Bratislavy pozrieť muzikál „Fontána pre Zuzanu“. Pred pár týždňami sa jej verní fanúšikovia dozvedeli ďalšiu dobrú správu. Eva bude moderátorkou. Síce len pri jednej výnimočnej príležitosti, ale poteší to. V lete sa v niekoľkých našich mestách uskutočnia koncerty, kde zaznejú najväčšie hity zo všetkých dielov „Fontány pre Zuzanu“ a moderovať ich bude práve Eva. „Veľmi sa teším a je pre mňa čťou byť na jednej scéne s ľuďmi, ktorých si vážim. Na koncertoch som ešte nevystupovala. No je to aj o odvahe, veď budem stáť pred plátnom, na ktorom pôjdu ukážky z filmu, kde mám o 20 rokov menej,“ nechala sa počuť.

Eva vystúpi spolu s rockovými hviezdami Jožom Rážom, Luciou Bílou, Paľom Haberom, Vašom Patejdlom, Robom Grigorovom, Ewou Farnou a Petrom Cmoríkom v rámci tohto veľkého koncertného turné „Fontána pre Zuzanu live“ v desiatich mestách Česka a Slovenska, kde sa po rokoch opäť naživo stretne so svojimi fanúšikmi.

(an)

SNIMKY: ARCHIV

Fontána pre oslávenkyňu

Michal Hvorecký (1976) patrí v súčasnosti k najúspešnejším slovenským prozaikom. Roku 1998 debutoval zbierkou poviedok *Silný pocit čistoty, po ktorej nasledoval súbor *Lovci a zberači* (2001). Roku 2003 vydal román *Posledný hit*. Výber z jeho prozaických textov vyšiel roku 2002 v Poľsku, niektoré texty boli publikované v angličtine, nemčine, slovinčine a maďarčine. O ohlase jeho diel v zahraničí svedčia aj autorské štipendiá vo Viedni a Berlíne. Pravidelne publikuje v rade denníkov a časopisov na Slovensku i v Českej republike. Žije v Bratislave. (Z webovej stránky vydavateľstva Tympanum.)*

Vitajte v Prahe. Povedzte, s čím a prečo prichádzate?

Do Prahy chodievam rád už od detstva a toto je taká osobno-pracovná návšteva. Predovšetkým som prišiel za bratom, ktorý sa sem presťahoval po štúdiu filozofie, oženil sa tu, paradoxne však nie s Českou, ale s dievčaťom z Litvy, z Vilniusu. Takže za ním a jeho rodinou s trojročným synovcom som prišiel. Druhá časť návštevy súvisí s mojím spisovateľským povolaním. Včera, piateho marca, bolo v Švandovom divadle na Smíchove scénické čítanie mojej novej divadelnej hry. Je to prvý text napísaný špeciálne pre divadlo, teda môj divadelný debut, a volá sa „Slovenský inštitút, jedna komédia“. Je to taká parodická hra o tom, ako my Slováci vidíme sami seba a ako by sme chceli byť videní za hranicami. Zároveň je o tom, ako nás tá cudzina skutočne vníma. Žánrovo to je naozaj komédia, satira. Tak to bola jedna vec, kvôli ktorej som prišiel, a o chvíľu mám v tejto príjemnej kaviarni „Rehoř Samsa“ v paláci Lucerna malé autorské čítanie, na ktorom chcem predstaviť knižku „Pastiersky list“. A s pražským vydavateľom Karlom Čemoškom tu chceme spropagovať moju audioknihu „Eskorta“, ktorú vydalo jeho vydavateľstvo Tympanum. Takže dôvodov na návštevu, ako vidíte, viac než dosť.

Zastavme sa hneď pri komédii.

K nej ešte dôvetok: Ozajstnú divadelnú premiéru bude mať o dva týždne vo Viedni, v malom divadle Fórum, lebo to je hra, ktorú som napísal pôvodne v nemčine; je logické, že bude uvedená najprv tam. Čiže s tým slovenským textom, prekladom vlastne, som včera v Švandovom divadle len štartoval a musím povedať, že som mal naozaj veľmi silný príjemný zážitok. Bol to projekt mladých ľudí z Divadla Letí - režisér aj herci sú Slováci, žijúci v Čechách, takže hrali v slovenčine a som im veľmi vďačný, že si dali námahu.

Mám sa dohadovať, prečo ste prvé scénické čítanie hry „Slovenský inštitút, jedna komédia“ neurobili rovno v tunajšom Slovenskom inštitúte?

(Smiech). Viete čo, so slovenskými inštitútmi všeobecne mám veľmi dobré kontakty a táto komédia nie je ich výsmechom. V hre, kde je mimochodom aj veľa sebaíronie, otvorene priznávam, že ide o fiktívnu literárnu inštitúciu. Napriek tomu si myslím, že nám Slovákom vôbec nezaškodí pozrieť sa na seba i na svoje posvätné symboly a ikony s humorom. Napríklad včera na to scénické čítanie zavítala aj bývala riaditeľka pražského Slovenského inštitútu Ľubica Krénová a bola tou hrou nadšená. Gratulovala mi, povedala, že sa so mnou absolútne stotožňuje a veľmi si cení, ako veselo som sa na

Nie som svedomím národa

DUŠAN MALOTA

to pozrel. Taktiež však povedala, a v tom sa s ňou zhodujem do bodky, že byť oficiálnym reprezentantom slovenskej kultúry v takejto inštitúcii je nesmierne ťažké. Každý, kto svoju komédiu uvidí, zistí, že nebola myslená v zlom. Naopak. A že je namierená aj proti mne samému. (Smiech).

Chystáte sa ju inscenovať aj na Slovensku?

Dve slovenské divadlá, ktorým som hru ponúkol, zareagovali zvláštnym spôsobom. Povedali mi, že to je výborné, ale na Slovensku sa to nemôže inscenovať.

Uvedli nejaké dôvody?

Dôvody neuviedli. Ale viem si ich domyslieť. (Smiech.) Pritom moja hra nie je nejak oštro špecificky slovenská. Keď som ju prezentoval v Nemecku, prišli za mnou ľudia z Goetheho inštitútu a presviedčali ma, že hra je o nich, rovnako ľudia z Rakúskeho kultúrneho fóra tvrdili, že to presne vystihuje situáciu v ich ustanovizniach tohto typu. Súvisí to samozrejme s tým, že propagovať v cudzine akúkoľvek národnú kultúru takpovediac štátnou cestou so sebou prináša prakticky všade tie isté problémy. Človek v takejto inštitúcii, už akosi z povahy vecí, musí ustavične zápasíť s byrokratickým molochoch, ktorý mu stojí za chrbtom. O činnosti týchto ustanovizní rozhodujú ľudia skôr z oblasti politiky než z kultúry. Jeden rozmer teda je, že do toho vstupuje priveľa politiky a menej kultúry.

Okrem oficiálnej „štátnej cesty“ sú aj iné cestičky, chodníčky a prte, ktorými sa uberá slovenská kultúra v cudzine. Stretávate sa niekedy na svojich spisovateľských cestách v zahraničí aj s tamjšími slovenskými spolkami?

Isté skúsenosti mám, ale nepovedal by som, že sa to týkalo priam spolkov a krajských inštitúcií. Pripadalo mi, že to boli skôr stretnutia s výraznými individualitami, ako napríklad v Kolíne nad Rýnom, kde tamjší Literárny dom, keď organizoval moje autorské čítanie, využil svoju databázu slovenských a českých krajanov, žijúcich v tom regióne a oni vlastne pôsobili ako spoluorganizátor tej akcie, lebo po internete rozosielali pozvánky svojim známym, ktorí by normálne nemali šancu sa v tej záplave miestnych informácií o kultúre dozvedieť, že sa koná aj nejaká slovenská. Chcem tiež povedať, že internet sa dnes osvedčuje ako najúčinnější spôsob komunikácie. Sám uverejňujem informácie o termínoch svojich akcií na svojej webovej stránke, v poslednom čase sa mi veľmi osvedčuje facebook.

Sme v Česku, v Prahe, sedíme v literárnej kaviarni s kafkovským názvom „Řehoř Samsa“. Čo z česko-slovenského spolunažívania v spoločnej republike pre vás zostáva živé, čo na vás malo vplyv ako na spisovateľa? K čomu z toho sa vraciate, čím to poznamenalo vašu tvorbu a vás osobne?

Ja sa celkom otvorene priznávam, že sa stále považujem za Čechoslováka a bol som smutný, keď sa republika rozdelila. V istom zmysle ale rozdelenie neberiem tak vážne. Najmä po vstupe do EU mám pocit, že spojenie medzi krajinami je ľahké a bez problémov. A práve ľudia tvoria, ľudia kultúry ako keby dokazovali, že formálne rozdelenie síce nastalo, ale v hlavách sme si zostali veľmi blízki. Naša rodina mala k Prahe vždy veľmi blízko a tým, že v nej teraz žije brat s rodinou a chodievame sem pravidelne, sa môj vzťah ku všetkému ani nemal kedy zmeniť.

Druhá vec je, že patríam ku generácii, ktorá vyrastala na českých knižkách. A stále mám dojem, že som doteraz prečítal viac kníh v češtine ako v slovenčine. Teraz sa to trochu mení, lebo čítam čoraz viac v nemčine a v angličtine, ale české preklady sú pre mňa stále dôležité. Česká kultúra je súčasťou mojej identity, je súčasťou nejakého kultúrneho kódu vo mne. Mnohé pracovné kontakty smerujú do Prahy celkom prirodzene, spolupracujem napríklad s jednou televíziou produkciou, vydávam tu knihy... Akurát mi pripadá trochu zvláštne, že sa už musia prekladať do češtiny. Čes-

kí knihkupci totiž slovenské knihy nechcú predávať, takže vydavateľia sa museli prispôbiť. Ale som s tým viacmenej uzrozmeneý.

Pochváľte sa, čím všetkým sa vám doteraz podarilo očariť české publikum.

Vyšli mi tu tri knižky: môj debut zberka poviedok „Silný pocit čistoty“, kniha „Lovci a zberači“ a román „Plyš“. Všetky po česky a každá v inom vydavateľstve; tak sa to paradoxne vyvinulo. Ďalej Divadlo na zábradlí uvádzalo adaptáciu hry „Plyš“ a teraz Tympanum vydalo audioknihu „Eskorta“, ktorá je však nahovorená v slovenčine, zmienil som sa už o vše-rajšom scénickom čítaní.

Čo z českej literatúry vo vás zanechalo najvýraznejšie stopy?

Ako chlapec som bol nadšený čitateľ časopisu ABC, kde vychádzali napríklad komiksy, ktoré pre mňa v tom období veľa znamenali, a zhodou náhod, romanticky, lebo na povale našej starej chalupy, som sa ako dieťa dostal aj k zakázananej literatúre, k tej skautskej okolo Jaroslava Foglara. Rýchle šipy. Detské čítanie, ktoré bolo pre mňa v niečom prelomové. Potom už to bolo logické pokračovanie Čapkom, Vančúrom a neskôr v puberte som sa dostal k Egonovi Bondymu, Kunderovi, Hrabalovi, Milošovi Urbanovi... S predstaviteľmi tej najmladšej českej literatúry mám aj veľmi priateľské osobné vzťahy – s Petrou Hůlovou napríklad, ktorá tamto sedí pri bare, o chvíľu sem príde Jaroslav Rudiš... To sú moji rovesníci, s ktorými si navzájom pomáhame, často spolu robíme literárne podujatia v Čechách, na Slovensku alebo aj v Nemecku...

Práve vďaka takýmto medzinárodným podujatiam stelesňujete pre nemecky hovoriace publikum mladú tvár slovenskej literatúry. Nikoho iného podobného zo Slovenska tam asi nepoznajú. Nebudíte sa občas v noci spotený pod ľarchou vedomia, že podľa vašich komentárov, fejtónov a glos v nemecky písanej tlači si celá Európa či nedajbože celý svet robí obrázok o všetkých mladých Slovákoch?

Na to mám veľmi jednoduchú odpoveď: spisovateľ nie je nijakým svedomím národa. On zodpovedá predovšetkým za seba a za svoju prácu. Nikto nemôže očakávať, že automaticky bude vyjadrovať všeobecný názor skupiny obyvateľstva či nebudaj celého národa. V tomto zmysle som zástancom určitej pokory. Keď aj publikujem v zahraničí – ono to mimochodom nie je až tak často; nikto z nás, ktorí, ako hovoríte, predstavujeme mladú tvár či už českej, ukrajinskej, poľskej a inej mladej literatúry v Európe, nemá toľko priestoru v zahraničnej tlači, aby pravidelne, povedzme každý týždeň, mohol prezentovať svoje názory – nepovažujem sa za politického komentátora, skôr za glosátora, vcelku kritického, ale fungujúceho skôr v kultúrnej sfére a snažím sa nazeráť na veci skôr s humorom. Som skrátka spisovateľ, nie analytik a môžem si teda dovoliť trochu nadhľadu, satiry a sebaíronie.

Považujete sa za humoristu?

Myslím si, že humor je v mojich textoch dosť významný. V novej knižke „Pastiersky list“, ktorú tu o chvíľu predstavím, je väčšina textov postavená na nejakom komickom efekte, na ironii, humor tu skrátka hrá kľúčovú úlohu. Pritom vážnosti sa nebráním zubami nechtami. Odpoviem vám takto: v mojom písaní je dosť významne prítomná akási stredo-európska ironia.

Do literatúry ste vstúpili víťazstvom v Bagalovej Poviedke. Pri čítaní víťazných prác v posledných rokoch sa nám, Slovákom žijúcim v Čechách, zdá, že mladým

autorom sa do ich textov doslova voviala taká kopa čechizmov, až nám to prestáva byť pochopiteľné.

Človek začína mať pocit, že mladý slovenský autor by bez mechanicky preložených českých takzvaných hlášok a čechizmovia vôbec tuším ani nebol schopný napísať niečo jazykovo živo súčasné. Pritom ide o autorov generácie, ktorá už len veľmi okrajovo zažila československosť. Dokázate mi to vysvetliť?

Som rád, že ste sa toho dotkli. Sám som veľmi často doslova zúfalý, ako si Slováci kazia jazyk. Nezačal by som od spisovateľov. Tam to nevidím ako najzávažnejšiu vec. Ale náš verejný život, ten je doslova kontaminovaný nespisovným vyjadrovaním, bohužiaľ „zásluhou“ najmä tých, pre ktorých jazyková a rétorická zdatnosť by mala byť jednou zo základných daností – verejnými činiteľmi. Ja nie som purista. Myslím si, že človek profesionálne narábajúci s jazykom – spisovateľ, novinár, má právo byť inovatívny a experimentovať. Ale musí byť presný v tom, čo chce povedať. Ľudia si neuvedomujú, že keď používajú nepatričné, nesprávne, nepresné výrazy, sťažujú ostatným pochopiť obsah. Moje volanie po kvalitnejšej slovenčine nie je volaním nostalgického staromilca. Slovenčina, moderná slovenčina, je mladá, veľmi nenásytne absorbuje nové slová. Treba byť ale veľmi opatrný. Keď máme vlastné slovenské slovo – a naše slovníky sú skutočne veľmi bohaté – je veľká škoda používať lacnú, lepkavú náhradu od susedov. Osobne si na to dávam veľký pozor. A rád sa nechám poučiť od redaktorov, editorov. Snažím sa so slovenčinou pracovať precízne.

Niektorí sú náchylní nazdávať sa, že kľúčom vášho úspechu je „kontraverznosť“, ako som sa dočítal v ktoromsi slovenskom bulvári. S profesne priznaným citom pre jazyk sa tam tiež píše, že sa vám podarilo „zamútiť vody slovenskej literárnej scény“ a že ste od nepriateľov a kritikov „roznosený pod čiernu zem“. Ten „kontraverzný“ imidž si pestujete?

Kladné recenzie som mal vlastne až na poslednú knihu, čo veľmi vydesilo môjho vydavateľa Marenčina. (Smiech.) Zľakol sa, že sa kniha preto nebude predávať. Iste, kritiky treba čítať, ale zároveň je užitočné mať trochu nadhľad. Aj kritik je pre mňa predovšetkým bežný čitateľ.

Vidím, že literárna kaviareň začína byť bitkom nabitá, nebudem vás zdržiavať, a tak už len otázka na záver: Kristove roky na krku, do toho čerstvý, neobvyklý Pastiersky list... Nový životný pocit? Vykročenie inam? Čo chystáte?

Pastiersky list je žánrovo, štylisticky aj obsahovo celkom odlišný od toho, čo som doteraz napísal. Niektoré témy a to, že sa nimi vôbec zapodievam, mnohých zaskočili. Je to prvá kniha pozitívne prijatá aj akademickou obcou, ktorá na moju prácu doteraz nazerala veľmi kriticky. Nový projekt bude pre mnohých ešte väčším prekvapením. Je ním román „Dunaj v Amerike“ s podtitulom „román rieka“. Žánrovo to bude thriller – výletná loď sa plaví z Regensburgu až do delty Dunaja. Príbeh o rieke, o láske k žene, ktorú prežíva jeden literárny prekladateľ. Je to môj prvý pokus o hlavného hrdinu, ktorého čitateľ bude mať rád a s ktorým bude bojovať, aby to dobre dopadlo. (Smiech.) Možno aj táto kniha bude „roznosená pod čiernu zem“, ale spisovateľ by sa mal ustavične niekam posúvať, skúšať niečo nové. Veľmi sa teraz na písaní zabávam.

Nech vám to vydrží. A nech sa vám tu dnes večer darí. Ďakujem za rozhovor.

Československá scéna

prípravuje:

Čomu sa smeje Petr Weiss?

Vo štvrtok 23. apríla uvidíte známeho slovenského sexuológa Petra Weissa, ako sa pražskou Řetězovou ulicou ubera k tamojšej literárnej kaviarni s hrbkou kníh pod pazuchou. Prečo a s akými konkrétnymi, to vám zatiaľ nesmieme prezradiť. Hádam iba toľko by sme mohli, že knižky budú isto veselé, keďže program, v ktorom Petr Weiss vzápätí zohrá nie nepodstatnú rolu, nebude smutný. Veď nesie názov „Čomu sa smeje Petr Weiss?“ Československá scéna pripravila sériu takýchto pódiových happeningov a performancií so známymi osobnosťami, ktorí budú viesť s publikom dialóg o najobľúbenejších vtipných knihách a o humore vôbec. Petrovi Weissovi bude vo štvrtok 23. apríla sekundovať skvelý pesničkár, spisovateľ a prekladateľ Jan Jiha. (vv)

FOTO: ARCHIV

Malkáča vedú do Moravskej Třebovej

Úspešné, na mesiac dopredu vypredané predstavenie „Ja malkáč“, ktoré našudovali slovenskí herci pražského Divadla v Dlouhé, bude vyvrcholením Dní slovenskej kultúry v Moravskej Třebovej (23. -28. apríla 2009). V utorok 28. apríla o 19.30 sa na scéne Kultúrneho centra v bizarenej komediálnej skratke rozohrá príbeh česko-slovenskej rodiny videný očami malkáča – päťročného chlapca, podľa najveselejšej a na Slovensku najpredávanejšej knihy Ja malkáč. Desiat' z desiatich očitých svedkov vrelo odporúča!

P.S. Možno príde aj sám autor!

FOTO: IVANA VODÁKOVÁ

Slovenské depky v piatok 13.

Piatok 13. je na primerané depresie ako stvorený. Zorka Šimůnková to dobre vie, veď takýchto večerov scénického autorského čítania doteraz pripravila v pražskej smíchovskej literárnej kaviarni Symbiůza (donedávna známa ako Obratník) už 63. Slovenskí literárni performerí sa na nich vždy tešili milej pozornosťou pravidelných i menej pravidelných návštevníkov. Ináč to nebolo ani tentoraz, keď v spolupráci s Československou scénou vystúpili pred publikom Večera príměřených depesí traja zrelí slovenskí tvorcovia.

Prvým bol Mikuláš Bielik, ktorý vlani v decembri vydal meditatívnu novelu Odpovedne v japonské zahradě a práve dopisuje druhý svoj román, druhým Róbert Kačenaček, ktorý má za sebou vydaný psychologický román Bezvědomí a napísaný má ďalší román i poviedky. Na záver

vystúpil paraliterárny autor mnohých umeleckých mien

Gaco Novomesský s útržkom z knihy

Křivolaká přij je ku štěstí.

(vv)

SLOVENSKÝ ROMÁNOPÍSEČ MIKULÁŠ BIELIK Z PRAHY SI PRED VYSTÚPENÍM VYMIENAL SKÚSENOSŤI S ČESKÝM BÁSNIKOM RADKOM LEHKOZIVOM.

SNÍMKY: ZORKA ŠIMŮNKOVÁ

PRAŽSKÝ PSYCHIATER, SPISOVATEĽ A KOŠICKÝ RODÁK RÓBERT KAČENAČEK ZAČAL SUGETÍVNOU OTÁZKOU, VZŤAHUJÚCOU SA K BODU G. PO JEJ ZODPOVEDANÍ PREDSTAVIL UKÁŽKY ZO SVOJEJ NOVEJ KNIHY. JEHO ČITATELIA, KTORÍ HO PRÍŠLI NA SLOVENSKÉ DEPKY V PIATOK 13. PODPORILI, NEŠETRILI POTLESKOM.

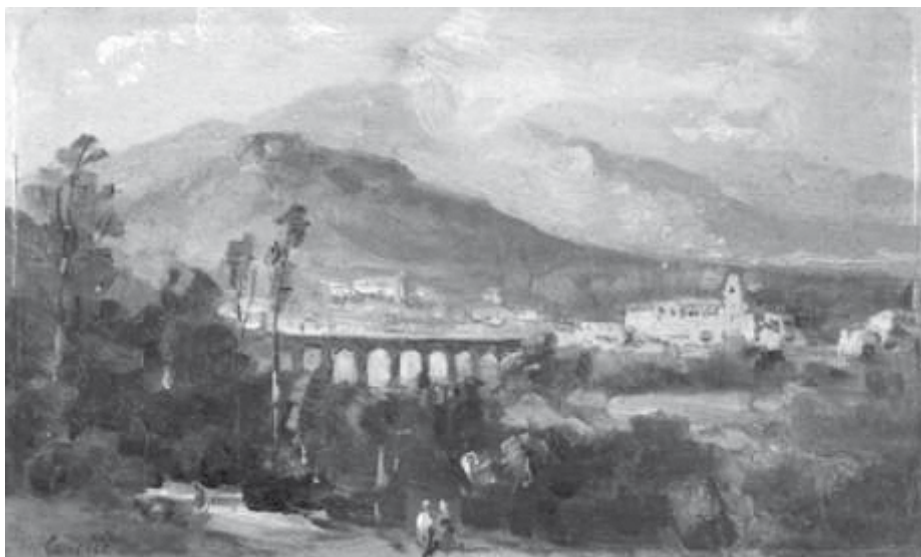
Galéria mesta Bratislavy získala obraz „**Kostol sv. Františka v Cave**“, ktorý namaľoval taliansky umelec Consalvo (Gonsalve) Carelli (Neapol 1818-1900).

„Je to vzácny dar, ktorý nám zo svojej súkromnej zbierky venovala Zuzana Trepková-Paternostro z Ria de Janeiro,“ uviedla Zuzana Böhmerová z Galérie mesta Bratislavy. Dielo je verejnosti sprístupnené od **5. marca** v stálej expozícii Stredoeurópskeho maliarstva a sochárstva 1800-1918 v galérii v Pálffyho paláci.

Consalvo (Gonsalve) Carelli patrí k pozoruhodným maliarom talianskej krajinomalby 19. storočia. Pochádzal z rozvetvanej maliarskej rodiny. Jeho prvým učiteľom bol otec, maliar Raffaele Consalvo Carelli. Okrem umeleckej činnosti bol známy aj ako učiteľ maľovania princeznej Margaréty Savojskej a v roku 1848 sa aktívne zapojil do Garibaldiho hnutia za zjednotenie Talianska.

Súčasná talianska historiografia považuje Consalva Carelliho za popredného predstaviteľa školy v Posillipo, ktorá preferovala maľbu v exteriéri. Autor bol vysoko cenený už počas svojho života, maľoval na objednávku pre aristokratické rodiny v Taliansku, Francúzsku a pre ruských cárov. Jeho diela sa nachádzajú v najvýznamnejších verejných a súkromných zbierkach v oblasti Neapola aj v rôznych mestách Európy.

Obraz bol kúpený v roku 1996 v obchode so starožitnosťami Roberta Haddada na Copacabane v Riu de Janeiro. V tom istom roku ho predstavili verejnos-

Dar z Brazílie

ti na výstave Talianska krajinomalba 19. storočia a škola v Posillipo v Museo Nacional de Bellas Artes v Riu de Janeiro. Dielo sa dostáva do zbierky Galérie mesta Prahy ako prvý obraz C. Carelliho vo verejných zbierkach na Slovensku.

Zuzana Trepková-Paternostro je historičkou umenia. Narodila sa v Budapešti (1944). Vyštudovala dejiny umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komen-

ského v Bratislave. Pracovala v Slovenskej národnej galérii (1967-1971). Od roku 1972 žije v Brazílii, kde pracuje ako kurátorka na oddelení zahraničného umenia v Museo Nacional de Bellas Artes v Riu de Janeiro. Je autorkou publikácií a výstav o brazílskom a európskom umení. Je aktívna v odborných združeníach v amerických a európskych kultúrnych inštitúciách. (ta)

Duchovná hudba ako triumf Veľkej noci

Od čias, keď slávny dirigent a salzburský rodák Herbert von Karajan chcel veľkolepými hudobnými slávnosťami pokoriť vychýrenú Viedeň tým, že založil významné operné a koncertné

fórum v Salzburku pod názvom Veľkonočné hry, usilujú dnes mnohé zahraničné slávnosti a hudobné stretnutia o to, aby svoje jarné slávnosti a sviatky Veľkej noci povzniesli medzi udalosti, ktoré odhaľujú dedičstvo klasických autorov a propagujú ich práve v tomto duchovnom období zmŕtvychvstania, fyzickej i duševnej renesancii. Pomáha im v tom tvorba veľkých hudobných majstrov. Deje sa tak i tento rok, keď moravské hlavné mesto v spolupráci so zahraničnými hosťami a hlavne v súlade s poprednými súbormi a sólistami zo Slovenska pripravilo pozoruhodný festival duchovnej hudby, ktorý sa uskutoční v hlavných brnianskych chrámoch v dňoch 5.-19. apríla a svojím umeleckým snažením rámcuje celé veľkonočné obdobie. Toto výročie stretávania sa

umelcov sa dramaturgicky a náročným interpretačným obsadením radí k doposiaľ najnáročnejším koncertným udalostiam, ktoré svojím duchovným odkazom môžu súperiť so súpermi podobných smerov.

Program šiestich celovečerných koncertov medzi Kvetnou a Bielou nedeľou v Katedrále sv. Petra a Pavla a v hlavnom evanjelickom kostole J. A. Komenského je naplnený oratórnou tvorbou tvorcov troch slohových epoch. Od Händlovho úmrtia práve uplynie štvrté tisícročie, dvesto rokov od Haydnovej smrti a pripomenieme si výročie narodenia F. Mendelssohna.

Nároky na interpretačné zvládnutie slohovo vyhranených skladieb sú mimoriadne. Ujali sa ich Filharmónia Brno s Českým filharmonickým zborom pod vedením Carlosa Kalmára so slovenskými sólistami Adrianou Kohútko-

vou, Hanou Škarkovou a Odřichom Šalingom. Českí komorní sólisti so slovenskou sopranistkou Simonou Houda Šaturovou, Komorná filharmónia Pardubice so zbornajstrom Petrom Fialom a Stanislavom Vavřínkom, vokálny súbor Octopus Pragensis s Petrom Daňkom. Vrcholný výkon sa očakáva od Slovenského filharmonického zboru pod vedením Blanky Juhaňákovéj a od premiéry Chlapčenského a mužského zboru Bonifantes s českým a svetovým repertoárom od známych autorov.

(jv)

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

„Tomáša začal bolieť chrbát, musíš ísť urobiť rozhovor s Rytmusom z Kontrafaktu ty,“ znie do telefónu hlas mojej kolegyne. Je piatok popoludní a ja práve stojím na Staromestskom námestí, kde sa zúčastňujem na spomienkovom stretnutí na podporu nájdania vrahov ruského právnik a ľudskoprávneho aktivistu Stanislava Markelova a mladej ruskej novinárky Anastázie Baburovej, ktorí externe pracovali pre nezávislý list Novaja gazeta.

JARMILA BALÁŽOVÁ

O hip hope toho viem asi tak málo, čo by sa za necht vošlo. Rozmýšľam, nie že by som nebola zvedavá na úspešné a provokatívne hudobné trio, ale o čom sa s nimi asi tak budem rozprávať? Potom si na Youtube púšťam niektoré ich pesničky. Nie som práve z tých, ktorí neprežijú sprosté slovo, ale toto ma fakt dostalo! „Už je toho zbytočne veľa, nie?“ hovorím si a preberám sa množstvom informácií, z ktorých je ich celý rad nepresných. Na rozhovor s týmito svojráznymi, ale nepochybne talentovanými hudobníkmi sa naozaj dvakrát neteším. Veľmi ma bolí chrbát, do Karlových „lázní“ chodia ľudia v priemere minimálne o desať rokov mladší než ja a navyše si pripadám trápne, že na rozdiel od iných rozhovorov a reportáží, ktoré robím, sa v tejto téme necítim práve ako ryba vo vode. A kamarátky sa striedavo smejú, že nechápú, ako vraj taká seriózna novinárka ako ja môže ísť robiť rozhovor s drsným hiphoperom, ktorý hodil o zem slávneho „Aurela“, a striedavo mi závidia, pretože by išli najradšej miesto mňa.

Skupina Kontrafakt je pojem – v podstate žne úspechy už od svojho vzniku, teda od roku 2001. Trojica mladíkov však v hudbe vynikala – každý po svojom – už oveľa skôr. Líder Kontrafaktu Patrik Vrbovský, dnes známejší pod umeleckým pseudonymom Rytmus, začínal ako tanečník breakdance, rapu sa začal venovať, podľa dostupných zdrojov, v roku 1992. Vynikal v rape a beatboxe dokonca natoľko, že v roku 1994 vyhráva slovenskú rapovú súťaž Bitka Slov, neskôr získava druhé miesto na kvalifikačnom Austrian Beatbox Championship. Prejde niekoľkými skupinami, ale až stretnutie s Egom a Anešom či Aneškou, ako ho tiež volajú, je celkom prevratné. Druhý rapper v Kontrafakte, Michal Straka, známejší ako Ego, objavuje rap cez graffiti, oveľa skôr než s Rytmusom sa stretáva s DJ Anešom, dokonca spoločne nakrúti niekoľko trackov, ale tie po čase upadnú do zabudnutia. Medzi Egove najzásadnejšie skúsenosti patrí pobyt v Kanade, ktorý ho posúva ďalej v rape aj v písaní textov. Tretí člen Ondrej Beňačka alias DJ Aneš zas víťazí na mnohých DJ súťažiach, spomeňme aspoň slovenské finále DJ battle DMC Chyampionship. Jeho skreče a Djing v spojení s Egovým a Rytmusovým rapom a beatboxom robia hudbu a štýl Kontrafaktu takým osobitým.

Rytmus hovorí, že keď stretol chlapcov a vypočul si ich, okamžite cítil, že to bude bomba. Možná intuícia, možno skvelý hudobný odhad, možno len pranie, ktoré naozaj vyšlo. Kontrafakt je najpredávanejšou slovenskou kapelou, v hiphope nikto nezaznamenal taký zásadný zvrät ako

oni, ako jedinej slovenskej skupine sa jej podarilo vyhrať napríklad hitparádu českej hudobnej stanice Ōčko. Odnášajú si tiež cenu Musicbox Awards 2004 za najúspešnejšiu slovenskú skupinu. Nasledujú ďalšie ocenenia. Povestné sú niektoré odmietavé gestá takýchto ocenení, zvlášť Rytmusa – vid' rok 2006, keď v priamom prenose hodil sošku na zem a postaral sa tak o dokonalý rozruch, do značnej miery zámerne, ako dnes sám priznáva. Rytmus i celá skupina radi provokujú, koniec koncov k hip hopu provokácie patria, k určitému veku a hľadaniu samých seba aj odpovedí na určité otázky súvisiace so životom a spoločnosťou. Prečo nie. To, čo je tomuto zoskupeniu skôr vyčítané, a prečo ho zvlášť staršie ročníky, ale nielen tie, odmietajú, je drsnosť a vulgárnosť textov. Musím sa priznať, že i mňa dosť zarazili. Faktom ale zostáva, že sú chlapci úspešní, na Slovensku sú považovaní za celebrity. Napríklad Rytmus účinkuje v reklame na jeden energetický nápoj, má si zahrať v televíznom seriáli z kriminálneho prostredia a tiež v jednom filmovom hore. Otvoril si vlastný obchod, pobočku francúzskej značky Kaporal. Kontrafakt koncertuje a nakrúca s takými esami, ako sú napríklad špičkoví americkí muzikanti Mark Kelly a Jared Jacobs, ale tiež RnB speváčka TINA alebo v rovnakom odbore presadzujúci sa talent Nikolás, ďalej Dara Rollins, Gipsy.cz atď. Stretávame sa vo výťahu. Tlačíme sa a ja počujem prvé sprosté slovo, ale neviem, či ho povedal Ego alebo Rytmus, teda smerom k sebe navzájom, nie ku mne a kolegyňi Renáte. Začínam si hovoriť: „Pekné, takže vo chvíli, keď položíš prvú otázku, zrevú ťa asi tak, že tieto trápne otázky si môžeš vopchať, vieš kam?“ A potom vchádzame do kancelárie. Chlapci majú štyridsaťpäť minút. Ego berie do ruky časopis Romano vodi, Rytmus nám podáva ruku a predstavuje sa ako Patrik. Tak ho tak volám a tykáme si. Je v pohode a ostatní tiež. Oveľa viac ako by som si dokázala predstaviť. Z očí vyžaruje totálny klud, štyridsaťpäť minút pred živým vystúpením. Na druhú stranu, takých už odrapoval.

● *Keď človek číta o tom, ako ste sa z neznámych chlapcov vypracovali až tam, kde ste dnes, a pritom sa nevzdali hudby a splnili si sen v tom, čo máte najradšej, napadne mu, že asi musíte silno veriť v samých seba. Ako je to s tebou?*

Asi áno. Ja sám verím v seba, ale vlastne sa nad tým veľmi nezamýšľam. Robím to, čo mi hovorí srdce. Uvedomujem si, kto som, som s tým vyrovnaný, všetky komplexy, ktoré som mal, som sa snažil vyliečiť. A drží ma to, aby som bol hrdý a robil veci tak, aby som sa v budúcnosti za ne nemusel hanbiť. Áno, keď som bol mladší, som sa niekedy hanbil za to, že som Cigán. Ale vekom ma to nakoniec

prešlo. Hovoril som si: A prečo by som sa mal hanbiť? Som pán, jednoducho Rómovia sú páni. Netreba sa za to hanbiť, naopak, prečo neukázať napríklad našu muzikálnosť?

● *Čo ti konkrétne pomohlo prekonať obdobie komplexov?*

Fakt to prekonáš vekom. Čím si starší, tým máš viac skúseností, máš viac zažitých vecí, máš za sebou aj viac negatívnych zážitkov. A pokiaľ si trochu inteligentný a vnímavý, zamýšľaš sa nad sebou, nad životom. A zosumarizuješ si to, vyhodnotíš, pretože chceš prísť na to, ako máš žiť, aby sa ti žilo spokojne a dobre. Komplexy som mal ako mladý, pretože som sa navyše nestýkal s mnohými Cigánmi a keď som to potom medzi bielymi schytával za to, že som Cigán, tak som z toho mal „haluze“. Potom mi to ale došlo a povedal som si: „A čo? Som Cigán. Som zdravý, dobre vyzerám, cítim muziku a nechcem byť gadžo, chcem byť Cigán. Jednoducho som na to hrdý. Na ruku som si vytetoval, kto som,“ – ukazuje mi nápis Gitano. „A teraz to znova zachádza za hranice, najradšej by som to niekedy doslova vykričal do sveta. Vlastne sa dá povedať, že som len polovičný, ale ja sa aj tak cítim viac ako Cigán. Po tomto uvedomení si a vybratí toho, kým chcem byť, som sa naopak o všetko, čo súvisí s Cigánmi, o kultúru, jazyk, históriu, začal zaujímať. Začal som sa o tom baviť s olaškými, pretože ich jazyky a niektoré zvyky sa mi

čo má

zdajú najpôvodnejšie. A oni ma zobrali medzi seba a veľa vecí mi vysvetlili. Stále ma to zaujíma. Koľkokrát sa bavím napríklad s americkými hudobníkmi, černochochmi o podobnosti medzi ich osudom, temperamentom a tým cigánskym.

● *Vraj veľmi veríš v Boha...*

Tak veľmi... V Boha verím normálne. Každý musí mať nejakú vieru. Verím v môjho Boha. To mi dáva nádej, keď mi je zle a viem, že sa to jednoducho nedá inak vyriešiť. Modlím sa a dúfam, že mi to pomôže. Niekedy premýšľam nad tým, aký mám dobrý život a ako som zaň naozaj vďačný. Nemôžem ďakovať sám sebe, ale niekedy poďakujem vyššej sile, že to takto zariadila, že mi dala do vienku talent, pretože niekto sa s týmto darom jednoducho nenarodí. A kto mi ho dal? Od koho ho mám? Od Boha! Snažím sa to neskaziť, fakt tvrdo makám už niekoľko rokov, aby som ten dar nepremárnil.

Ty, Ego i Dj Aneš si potrpíte na rodné Piešťany. Nebolo by pre vás lepšie, z hľadiska práce a príležitostí, usadiť sa v Bratislave?

Piešťany mám veľmi rád. Bol som rád, keď som našiel chlapcov, aj preto, že sú odtiaľto, že konečne budem mať domácu kapelu. Narodil som sa v Kroměříži, potom som býval v Převoze. Otec je Cigán, za komunizmu utiekol, žije v Innsbrucku. Dedko je Slováčok, vojak z povolania, prevelili ho na Moravu do Převoza a tam som žil do piatich rokov. Potom sa mama odsťahovala za mojím nevlastným otcom do Piešťan. Odtvtedy som tu. Nemyslím si, že je dôležité žiť v Bratislave alebo v inom väčšom meste. Hip hop sa dá dobre robiť kdekoľvek, pretože potrebuješ iba pódium a mikrofón. A to máš všade.

Zaujímá ťa politika, i tá vo vzťahu k Rómom? Napríklad skupina Gypsy.cz zložila posmešnú pieseň na adresu jedného politika, ktorý sa preslávil stereotypnými výroky na adresu Rómov.

Vieš čo, ja politiku veľmi nesledujem. Som zameraný na seba, na svoj vývoj. Tiež na to, aby som si na seba zarobil, pretože politika mi na chleba nedá, ani za mňa nezaplatí dane atď. Je mi jedno, čo si tam hovoria. Pokiaľ by som videl a počul, že niekto niečo hovorí na Cigánov, je rasista, tak to poviem. Ostatné ma ale nezaujíma. Nechcem ani bojovať za Cigánov. To máš, ako keby bieli bojovali za bielych. Každý si sleduje svoje. Ja o sebe

hrdo hovorím, že som Cigán. Možno im tým chcem ukázať, že sa to dá, aby i Cigán, ktorý nemal nikdy nič, mohol bývať v drahšej štvrti a zaradiť sa medzi normálne fungujúcich ľudí. Nerozdeľujem ľudí na bielych a takých. Viem, že na východe žijú Cigáni, ktorí žijú strašne. Niekedy sa na chvíľu zahanbím, lenže to je predsa nezmysel! Je to, ako keby biely videl bezdomovca a povedal: „Ježiši, ja sa tak hanbím za bielych!“ Jednoducho to beriem tak, že sú to ľudia. Nech si každý robí, čo chce, je hrdý a urobí všetko pre to, aby si dobre žil, cítil sa dobre a nepatril k spodine. Hip hop je i o tom, že človek sám na sebe pracuje. Myslím si, že za posledných deväť rokov som urobil veľa práce, veľa som precestoval, zažil veci, ktoré ma posunuli ďalej. Podarilo sa mi zariadiť si život tak, aby som mohol robiť to, čo ma baví. Nemusím na nikoho pracovať, som sám sebe pánom. Mám svoju cestu, ktorá má svoj význam, niekam ide, smeruje. To, čo robím, nie je veľká mimóza, keď napríklad za desať rokov zistíš: „Ježiši, som príjemný, dajme tomu.“

Uškniem sa: „Už som sa zľakla, že sa ti niečo stalo, keď si taký extrémne slušný. Vieš, keď človek počúva tie texty, pozerá sa na teba, ako trieskaš ceny o zem, je pripravený asi takmer na všetko, a ty potom sedíš oproti mne, v úplnom klude, si veľkorysý k mojim neznalostiam, sála

z teba totálna pohoda.“ A Patrik sa díva a hovorí, že čo som čakala, veď keď sa ho slušne pýtam, nemôžem predsa čakať, že mi teraz začne rapovať a bude na mňa sprostý. A potom sa smeje. Ďalej ešte hovoríme o dôvodoch, prečo hrá v televízii a vo filme, tiež, prečo treskol s tou soškou. Prečo začal režírovať niektoré klipy, vydal sólové výberové CD. Celé je to o tom, že tento chlap jednoducho skúša, čo ho baví, a ako sám hovorí, nechce sa nadsť uspokojiť s tým, čo už raz urobil. Snaží sa posúvať a skúšať nové veci a každá z nich ho vraj niekam posunula: „Dúfam, že vďaka tomu netrčím na rovnakom mieste a môžem napríklad ukazovať trend, svoju fantáziu a vari aj talent,“ hovorí. A potom ho už volajú, musí ísť. Schádzame o dve poschodia nižšie a tam ľudia šalejú. Dievčatá vyliezajú na stoly a ruky hore má i väčšina prítomných chlapcov. Jednoducho ich ten drsný štýl berie. Nakoniec bol koncert veľmi dobrý, len škoda tých mizerných mikrofónov. A mimochodom, ak budete zvedaví, prečítajte si napríklad on-line rozhovor, ktorý Patrik poskytol slovenskému zoznam.sk. Pobavíte sa a zistíte, že má zmysel pre humor. No, nie je to paradoxné? Nielenže padol ďalší môj predsudok, ale mne sa nakoniec tí „vulgárni“ Kontrafakti páčia!

(Autorka je šéfredaktorkou časopisu Romano vodi)

obím,
a baví

Konštantín Čársky bol žiakom a nástupcom profesora Stanislava Kostlivého na I. chirurgickej klinike Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Počas troch desaťročí stál na čele popredných chirurgických pracovísk fakulty. Pod jeho vedením vyrástli stovky odborníkov, prakticky celá povojnová generácia slovenských chirurgov až do 70-tych rokov.

Zdravie treba hľadať u seba

Narodil sa 4. apríla 1899 v Gbeloch. Bol najmladší zo štyroch detí. Základnú školu vychodil v rodisku, gymnázium navštevoval v Nitre, neskôr v Skalici. Na želanie matky odchádza zo skalického gymnázia na reholné gymnázium v Trnave, ktoré bolo prípravou na štúdium teológie. Sám neskôr spomínal, že „v štúdiu nevynikal ani nahor, ani nadol“. Učenie mu však nerobilo ťažkosť. Po maturite v máji 1917 bol ako 18-ročný odvedený do armády. V kasárňach na Špitálskej ulici v Bratislave absolvoval základný výcvik a v tábore pri Ostrihome aj rýchlu školu pre dôstojníkov. Krátko vykonával strážnu službu pri rôznych vojenských objektoch v Bratislave a koncom toho istého roku odchádza na front do Albánska, kde prekonal ťažkú maláriu. V intendantnej službe v mestečku Elbasan, neďaleko gréckych hraníc, zotrval až do pádu Rakúsko-uhorskej monarchie.

Po vzniku Československej republiky aj napriek matkinu želaniu, aby sa venoval štúdiu teológie, sa rozhodol inak. Pod vplyvom svojho staršieho brata Ľudovíta, ktorý bol lekárom, si zvolil štúdium medicíny. Na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe absolvoval tri ročníky a po prvej rigoróznejskej skúške v roku 1921 prestúpil na Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, kde roku 1924 promoval. Hneď po promócií nastúpil do Ústavu patologickej anatómie LF UK. V decembri 1925 prešiel na I. chirurgickú kliniku, kde s malým prerušením pôsobil až do roku 1970, do svojho odchodu do dôchodku.

Na I. chirurgickej klinike vykonával zo začiatku patologickeo-anatomicke práce, neskôr sa začal venovať chirurgii. Popri lekárskej praxi sa intenzívne venoval štúdiu angličtiny. Roku 1929 z vlastných úspor absolvoval prvú študijnú cestu do USA. V priebehu niekoľkých mesiacov navštívil viaceré klinické pracoviská a zoznámil sa s progresívnymi metódami liečenia. Veľkým prínosom bola preňho návšteva svetoznámeho neurochirurga Cushinga, ktorý pôsobil na Harvardskej univerzite. Počas pobytu na tejto klinike získal vzácne poznatky z neurochirurgie.

Cenné skúsenosti nadobudol na Cleveland Clinic a slávnej Mayovej klinike, ktorá bola v tom čase jednou z najväčších zdravotníckych inštitúcií v USA. Na Mayovej klinike sa bližšie zoznámil aj s endokrinnou chirurgiou, ktorej sa neskôr intenzívne venoval. Roku 1931 získal dekrét o docentúre.

Roku 1938 získal hodnosť mimoriadneho profesora chirurgie. Počas mobilizácie narukoval do Vrútok, kde sa stal veliteľom zdravotnej divízie. V januári 1939 prevzal vedenie kliniky pre ortopedickú a detskú chirurgiu, ktorú viedol dva roky a súčasne po nútenom odchode prof. S. Kostlivého zo Slovenska do Čiech aj vedenie kliniky chirurgickej propedeutiky. V máji 1939 bol menovaný riadnym profesorom. V novembri 1941 sa stal prednostom I. chirurgickej kliniky.

Zaujímavý je i osobný život Konštantína Čárskeho. V roku 1935 ťažko ochorela najmladšia dcéra profesora S. Kostlivého a ako je v lekárskej obci nepísaným zvykom, liečbu svojich blízkych aj renomovaní odborníci zverujú obyčajne do rúk kolegom. Tak to bolo aj v tomto prípade a „rodinným lekárom“ sa stal K. Čársky. Počas liečby sa bližšie zoznámil s najstaršou dcérou Ľudmilou, ktorá bola profesorkou slovenčiny a francúzštiny a známosť sa skončila o rok neskôr svadbou. Zo šťastného manželstva sa narodilo päť detí a rodinné zázemie poskytovalo K. Čárskemu počas ďalšieho života istotu a pohodu a v ťažkých časoch podporu od svojich najbližších.

Roku 1948, po udelení štipendia z Rockefellerovej nadácie, podnikol K. Čársky druhú študijnú cestu do USA, počas ktorej sa zoznámil s vedeckým pokrokom a organizáciou práce na popredných klinikách. Vedecká činnosť K. Čárskeho je veľmi pestrá a možno ju rozdeliť na niekoľko etáp. V prvých obdobiach publikoval približne pätnásť, prevažne dôvodových prác. Neskôr, zásluhou prof. S. Kostlivého, čoraz viac prenikol do problémov všeobecnej chirurgie. Ako docent venoval veľký priestor septickej chirurgii. Stal sa u nás priekopníkom správ-

neho ošetrovania infekčných chirurgických ochorení. V ďalšej etape, keď ešte u nás nebola známa plastická chirurgia, sa jej intenzívne venoval. Po návrate zo študijného pobytu v USA sa zameril na špeciálnu chirurgiu, najmä na výkony v brušnej oblasti. Veľkú pozornosť venoval výskumu problematiky nádorových ochorení hrubého čreva, prevencii rakoviny žalúdka, chirurgickej liečbe žalúdočného a dvanástnikového vredu. V jeho pracovnom zornom uhle bola aj endokrinná chirurgia. Zaujala ho najmä chirurgia štítnej žľazy. Na Slovensku existovalo niekoľko oblastí, kde bola struma – hrvoľ – veľmi rozšírená. Opakovane sa vyskytovala na Žitnom ostrove, Orave a v niektorých lokalitách na Pohroní. K. Čársky dosahoval pri chirurgickej liečbe thyreopatií vynikajúce výsledky.

Pod vedením K. Čárskeho sa od roku 1948 začali systematicky každoročne začiatkom decembra organizovať tradičné „Kostlivého chirurgické dni“, ktoré sa mali stať trvalou spomienkou na osobnosť a dielo prof. S. Kostlivého. Ich druhým cieľom bolo rozvíjanie spolupráce medzi slovenskými a českými chirurgmi a tretím bola prezentácia výsledkov vedeckej práce a vlastných skúseností.

Konštantín Čársky bol aj vynikajúcim pedagógom. Na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského vychoval nielen stovky odborných lekárov chirurgov, ale aj celý rad vedcov. Bohatá je jeho publikačná činnosť. Okrem odborných štúdií bol spoluautorom celoštátnej učebnice „Speciální chirurgie“, ktorá vyšla v dvoch vydaniach.

K. Čársky venoval veľkú pozornosť šíreniu zdravotníckej osvetu medzi najširšími vrstvami obyvateľstva. Často vystupoval v rozhlase, televízii, prednášal v Československom červenom kríži a publikoval okolo tristo článkov zo zdravotnícko-osvetovovú problematiku. Zastával názor, že „nie liečivami, ale úpravou kompletnej životosprávy máme hľadať cestu k zdolaniu arteriosklerózy, žilových kameňov, infarktov srdcového svalu, žalúdočných a dvanástnikových vredov, psychoneuróz, nadmernej tučnosti, a tak ďalej“. Dôležitú úlohu pripisoval prevencii. Hovoril: „Po desaťročia som sa snažil dostať do vedomia našich občanov názor, že zdravie nemajú hľadať u doktorov a v nemocniciach, kde sa dnes ľahko človek dostane, ale v prvom rade u seba, aby sa starali o svoje telo a pestovali si ho. Je dôležité zvyknúť si na životný štýl s pravidelným rytmom striedania práce, odpočinku, spoločenských a kultúrnych zážitkov a neokrádať sa o spánok pre prácu a zábavu.“

Ako popredný slovenský chirurg zastával v rokoch 1938-71 funkciu hlavného chirurga pre Slovensko a bol v poradnom zbore hlavného chirurga pri Ministerstve zdravotníctva v Prahe. Členom a funkcionárom bol aj vo viacerých domácich i zahraničných vedeckých spoločnostiach. Vo veľkej miere sa podieľal na rozvoji slovenskej telovýchovy a športu. Za bohatú odbornú, pedagogickú, vedeckú, organizačnú a osvetovú činnosť dostal vysoké štátne vyznamenania.

V odborných kruhoch bol známy ako brilantný chirurg s precíznou operačnou technikou a taktikou. Napriek úspechu, ktorý v živote dosiahol, v skutočnosti zostal veľmi skromným človekom, vždy ochotným pomôcť a poradiť. Do dôchodku odišiel ako 71-ročný a naďalej sa intenzívne venoval zdravotníckej osвете. Zomrel 13. mája 1987 v Bratislave.

Anna Falisová

K jedným z najnavštevovanejších miest na Slovensku patrí historická Banská Štiavnica. Aj keď som tam už dlho nebol, knižka, ktorá sa mi teraz dostala do rúk, ma priam pozýva na návštevu. Tamojšie Slovenské banské múzeum vydalo pod názvom „Nech žijú strelci! Strelecké spolky a strelecké terče z Banskej Štiavnice (1547-1896)“ publikáciu manželov Márie a Mikuláša Čelkovicov a Ing. Erika Petrikoviča.

Kráša streleckých terčov z Banskej Štiavnice

Knižka predstavuje históriu streleckých spolkov a terčov lokalizovaných k Banskej Štiavnici. Zbierka, ktorá obsahuje neuveriteľný počet 218 zbierkových predmetov, je vystavená v samostatnej expozícii Starého zámku a to na mieste niekdajšieho skladu zbraní v Zbrojnici, čo bola hlavná vojenská pevnosť mesta v 16.-18. storočí.

Začiatky streleckého spolku v Banskej Štiavnici možno hľadať už v 16. storočí. Po bitke pri Moháči v roku 1526, kde zahynul uhorský panovník Ľudovít Jagelovský, nástupca na tróne, jeho švagor Ferdinand I. Habsburský vydal nariadenie, aby mestá začali budovať obranu proti novej expanzii Turkov. Bolo to predvídateľné rozhodnutie, lebo Slovensko, „horná zem“, bolo v neskoršom období často ohrozované tureckými výbojmi. Tento proces bol dlhodobý a skončil sa koncom 17. storočia, keď po bitke na Kahlenbergu pri Viedni, kde boli spojenými jednotkami rakúskeho panovníka, s pomocou poľského kráľa Jána Sobieskeho, turecké armády obliehajúce Viedeň porazené a začalo postupné vytlačovanie Turkov zo strednej Európy.

Banská Štiavnica mala, čo sa týka strelctva a streleckej spolkovej činnosti, bohatú minulosť. Od 19. storočia až do vzniku Československej republiky možno hovoriť o jej výnimočnom postavení. Spočívalo v tom, že na jej území boli dva strelecké spolky. Starší, ktorý sa od 18. storočia volal Meštiansky strelecký spolok (a zmienka o ňom sa objavuje ešte po skončení druhej svetovej vojny) a Akademický spolok. Ten zanikol v súvislosti s ukončením Banskej a lesníckej akadémie na pôde Banskej Štiavnice a jej presídlením do maďarskej Šopronu. Dovtedy bola Banská akadémia považovaná za najstaršiu vysokú školu svojho druhu v Európe. Vzhľadom na porušenie kontinuity to dnes o sebe tvrdí Montánna škola v saskom Freibergu.

Kniha „Nech žijú strelci!“ obsahuje vojenskú históriu Banskej Štiavnice. Spomína sa aj významná návšteva, ktorá sa konala v dňoch 2.-13. júna 1751, keď Banskú Štiavnicu a jej okolie navštívil František Štefan Lotrinský, manžel cisárovnjej Márie Terézie aj so svojimi dvomi synmi - arcivojvodami, neskorším cisárom Jozefom II. a cisárom Leopoldom II. Tretím z mladých princov bol ich budúci švagor knieža Albert Tešínsky, ktorý si vzal za manželku dcéru Márie Terézie, arcivojvodkyňu Máriu Kristínu. Albert sa stal miestodržiteľom Uhorska a sídlil na Bratislavskom hrade, z ktorého v danej dobe urobil významné kultúrne miesto. Pri

príležitosti ich návštevy bola v Banskej Štiavnici usporiadaná strelecká slávnosť.

Strelectvo v 18. storočí patrilo k finančne náročným zábavám, ale bolo značne rozšírené.

V knižke možno vidieť aj pozoruhodnú fotografiu tabla členov Streleckého meštianskeho spolku z osemdesiatych rokov 19. storočia, ktoré je po okrajoch doplnené fotografiami manželiek, čo bolo na danú dobu dosť emancipované.

Po skončení prvej svetovej vojny a vytvorení Československej republiky bol obnovený spolkový život

a Meštiansky strelecký spolok obnovil svoju činnosť už koncom roku 1921. Knižka udáva existenciu streleckého spolku ešte aj po druhej svetovej vojne. V roku 1946 je evidovaný medzi nezrušenými spolkami. Zanikol po februári 1947 v súvislosti s novými nariadeniami o zakončení rôznych spolkov, z ktorých len niektoré splynuli s organizáciami združenými v Národnom fronte. Čo sa týka strelctva, išlo o Zväzarm, ale nikdy som nepočul, že by sa táto organizácia hlásila k streleckým tradíciám minulosti.

Kniha je doplnená fotografickou dokumentáciou. Zverejnené sú aj Strelecké predpisy štiavnickej uhorsko-kráľovskej lesníckej akadémie.

Jedna kapitola z pera Erika Petrikoviča je venovaná streleckým zbraniam z majetku múzea vo Svätom Antone, ktorý je od Banskej Štiavnice vzdialený päť kilometrov. Tam je významný zámok so zbierkami, ktorý patril najprv rodine Kohárovcov a neskôr Coburgovcom. Jedna kapitola, ktorej autorkou je kunsthistorička Mária Čelková predstavuje katalóg všetkých streleckých terčov zo zbierok Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici.

Knižku treba privítať, lebo prináša kus minulosti, ale zároveň je aj pozvánkou pre návštevníka Slovenska, aby zavítal do Banskej Štiavnice a zoznámil sa aj so zbierkami streleckých terčov v tamojšom Slovenskom banskom múzeu.

Vojtech Čelko

Bájny raj

V priestoroch Slovenského národného múzea na Vajanského nábreží v Bratislave je od 6. marca 2009 sprístupnená unikátna výstava „Šangri-la. India – Nepál – Tibet – Bhután“, ktorá má na Slovensku premiéru. Výstava je výsledkom spolupráce cestovateľa, fotografa a horolezca Rudolfa Švaříčka, cestovnej kancelárie Livingstone, spoločnosti National Geographic a Slovenského národného múzea. Šangri-la, teda bájny raj, budú môcť návštevníci hľadať do 12. júla 2009.

Unikátna výstava, ktorá v tejto podobe nebola ešte prezentovaná, odhaľuje pestrý svet oblasti Himalájí. Vďaka temer osemsto veľkoformátovým fotografiám, množstvu filmových projekcií, tisíckam pôvodných zbierkových predmetov, unikátnym stavbám s pôvodnými prvkami, či ukázkam živej flóry a fauny zavíta návštevník do sveta podivuhodných krajín, vzdialených od našej únahlej a pretechnizovanej každodennosti.

Výstava má niekoľko navzájom prepojených častí. Členenie vychádza z knihy Pavla Béma a Rudolfa Švaříčka „Tretí Everest“, v ktorej popisujú svoju výpravu na najvyššiu horu sveta. Ďalšie štyri celky predstavujú krajiny ležiace na svahoch veľkých Himalájí, teda zem „pod trónmi bohov“ – Indiu, Nepál, Tibet a Bhután so všetkými ich zvláštnosťami a exotikou. Z horských nížin smeruje návštevník postupne cez odlišné vegetačné pásma až do oblasti večného snehu a ľadu. Spoznáva krehké kultúry, duchovné prúdy i svetové náboženstvá. Ďalšia časť podáva strhujúcim a veľmi osobným spôsobom príbeh česko-slovenskej Expedície Everest 2007 k vrcholu najvyššej hory sveta.

Výpravnosť výstavy je umocnená efektívnymi prírodnými inštaláciami, autentickou zvukovou kulisou, vôňami a potôčikom. Počas trvania výstavy sa múzeum stane domovom pre viacero živých zvierat i rastlín a návštevníci sa tak objavia uprostred prostredia prezentovaných zaslúbených krajín. Zo skutočnej džungle so živým krokodíлом, hadmi a papagájmi sa návštevník dostane do rušnej indickej obchodnej ulice plnej rôznych vôní a zvukov. Nielen tá, ale aj rituálne pohreby, svätyňa, autentické chrámy, nebeské pohrebisko, obydli s nábytkom, textilie, bežné úžitkové predmety, ríkša, originálny nomádsky stan vyrobený z jačích chlupov a všetko materiálne, ale najmä duchovné, čo

súvisí s Indiou, Nepálom, Tibetom a Bhutánom môže návštevník na výstave vidieť, vnímať, cítiť, dotknúť sa a prežívať.

Samostatnú časť výstavy tvorí rozsiahla kolekcia fotografií spoločnosti National Geographic, ktorú v oblasti Himalájí vytvorili ich kmeňoví autori. Svoje snímky na výstave predstavujú aj slovenskí fotografi. Znalec oblasti Tibetu Pavol Breier predstaví svoje snímky zamerané najmä na náboženský život a rituály. Ako fotograf a vášnivý cestovateľ sa na výstave prezentuje aj známy slovenský moderátor Martin Nikodým. Nebudú chýbať ani filmové zábery najúspešnejšieho slovenského dokumentaristu Pavla Barabáša.

Časť výstavy je venovaná známej cestovateľskej dvojici Miroslav Zikmund a Jiří Hanzelka. Tí v máji v roku 1959 vyštartovali na cestu okolo sveta, keď navštívili Áziu a priniesli si desiatky fotografií a hodiny filmových záznamov. Tie najzaujímavejšie sú prezentované na výstave. Výnimočné sú i fotografie Josefa Vaniša a Vladimíra Sísa, ktorí v 50. rokoch 20. storočia navštívili Tibet ako jedni z prvých cudzincov.

Organizátori – Slovenské národné múzeum, Cestovná kancelária Livingstone a spoločnosť National Geographic – majú za sebou úspešnú spoluprácu na dvojvýstave „Tajomná Indonézia – Tamtamy času / Slávne expedície 20. storočia“ (realizovanej v roku 2005). I tento raz očakávajú desiatky tisíc záujemcov o výstavu. Výstavu doplní bohatý sprievodný pro-

gram: súťaž, besedy, diskusie, prednášky cestovateľov, horolezcov, fotografov, dobrodruhov a znalcov týchto oblastí, premietanie filmov, ale aj rôzne tanečné a hudobné vystúpenia.

Organizátori odporúčajú prísť v pohodlnej turistickej obuvi, keďže v lodičkách sa ťažko dá prejsť pralesom a vyjsť na najvyššiu horu sveta Mt. Everest. Nájsť bájny svet a krajinu opojnej blaženosti a večného blahobytu bude možné do 12. júla 2009. Výstava bude mať pokračovanie na Letisku M. R. Štefánika v Bratislave.

(ve)

Nestáva sa zriedkavosťou, že dejiny sa zavše zachovávajú až príliš kruto k tým, ktorí ich svojim životným krédom formovali a tvorili. Je preto povinnosťou ďalších generácií, aby ich oprášili od nánosov času a venovali im náležitú pozornosť aspoň formou retrospektívnych spomienok.

Prvý slovenský diplomat vo Vatikáne

Medzi výrazné osobnosti našej novodobej histórie nesporne patrí aj Mons. Štefan Fogaš, prvý diplomat zo Slovenska, ktorý úspešne pôsobil v službách Svätej Stolice. Pochádzal zo Šarišskej Trstenej, kde sa narodil 13. 12. 1924 v početnej roľníckej rodine. Po maturite na Evanjelickom gymnáziu v Prešove ho biskup Jozef Čársky prijal do Kňazského seminára sv. Karola Boromejského v Košiciach. Ako nadaného seminaristu neskôr ho poslal spolu so súčasným kardinálom Jozefom Tomkom na vysoko-

kňazské začiatky a navzájom sa informovali o svojej činnosti.

Po nadobudnutí pastoračných skúseností sa Štefan Fogaš vrátil do Ríma, aby pokračoval v štúdiách civilného a cirkevného práva na Pápežskej Lateránskej univerzite spolu s krajanom Danielom Foltínom, sudcom Rota Romana. Ako prvý slovenský kňaz v dejinách súbežne študoval diplomáciu na Pápežskej cirkevnej akadémii, ktorá slúži na prípravu budúcich diplomatov Vatikánu. Doktorát z kano-

skej Trstenej bol zasvätený Kristovi Kráľovi. Začiatkom sedemdesiatych rokov uplynulého storočia využil svoju právomoc a s diplomatickým pasom konečne vstúpil na rodnú zem. Ibaže napriek opakovaným žiadostiam adresovaným Ministerstvu kultúry nemohol byť kostol vysvätený, ba normalizačné úrady neudelili ani len štátny súhlas na jeho používanie na sakrálné účely.

Štefan Fogaš sa posviacky kostola, ani plánovanej primičnej svätej omše spojenej s 25. výročím kňazstva v roku 1974 už nedožil. Zomrel náhle, v plnom pracovnom nasadení, ako päťdesiatročný v budove Apoštolskej nunciatúry v Paríži, kde pricestoval z Belgicka vo funkcii pozorovateľa a osobitného delegáta Apoštolského Stolca. Na druhý deň sa mal zúčastniť na konferencii v Európskom parlamente v Štrasburgu.

Žiadosť o prevoz telesných pozostatkov do vlasti bola zamietnutá. Tieto boli transportované z Paríža do Ríma, kde bol pochovaný do hrobky Nepomucena na hlavnom rímskom cintoríne Campo Verano. Na pohrebných obradoch v kaplnke Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda sa mohli zúčastniť iba najbližší príbuzní. V roku 1977 boli telesné pozostatky Mons. Štefana Fogaša prenesené do

školské štúdiá do Talianska. Kňazskú formáciu absolvoval na Pápežskom kolégiu sv. Jána Nepomuckého vo Večnom meste, ktoré slúžilo seminaristom zo všetkých vtedajších česko-slovenských diecéz. Štúdium filozofie a teológie absolvoval na Pápežskej Lateránskej univerzite v Ríme.

Slovenskí seminaristi ukončili svoju prípravu na kňazstvo aj napriek pohnutým časom, keď sa cirkev razom ocitla za čoraz silnejúcou železnou oponou. Štefan Fogaš bol na kňaza ordinovaný 8. júla 1951. Primičnú omšu, slávil na druhý deň iba v úzkom kruhu priateľov a známych v kaplnke kolégia. Žiaľ, bývalý totalitný režim zmaril jeho túžbu prísť na Slovensko a udeliť novokňazské požehnanie rodičom a príbuzným. Po vysviacke ostal naďalej v Taliansku, kde dva roky pôsobil v pastoraácii ako kaplán. V menších či väčších farnostiach pôsobili takto viacerí slovenskí a českí novokňazi. Bratskú kolegialitu utužovali prostredníctvom vlastného časopisu Inter nos, kde zaujímavu zachytávali

nického a cirkevného práva dosiahol 14. mája 1959. Vo svojej doktorskej téze, ktorú úspešne obhájil, zaoberal sa historickým vývinom takzvaného Pavlovského privilégia.

Vo funkcii tajomníka, respektíve Radcu nunciatúry, postupne pôsobil v Nikarague, Hundurase, Argentíne, Juhoafrickej republike a v Belgicku. Popri úradných povinnostiach v diplomatických službách Apoštolského Stolca venoval sa aj pastoraácii slovenských krajanov. Obzvlášť po roku 1968, keď vo veľkom počte emigrovali do južnej Afriky, poskytoval im pastoračné služby a organizoval spoločné stretnutia Slovákov žijúcich v neobvyklom cudzom prostredí. Naposledy zastával funkciu ako pozorovateľ Vatikánu pri Európskom parlamente CEE.

Pri svojich náročných povinnostiach nikdy nezabúdal na rodný kraj. Nosil ho vždy v srdci a pri prvej príležitosti dokázal podporiť predovšetkým výstavbu kostola v rodnej obci. Podľa osobného želania nový svätostánok v Šariš-

novovybudovanej hrobky SÚSCM na cintoríne Flaminio v rímskej štvrti Prima Porta. Do hrobky, pôvodne pripravenej v Šarišskej Trstenej, boli neskôr pochovaní jeho rodičia. Dnes je tu osadená pamätná tabuľa, pripomínajúca vzácného človeka mimoriadnych kvalít, významného diplomata a verného služobníka cirkvi, ktorí napriek vysoko zásluhnej práci napokon nemohol ani len spočinúť v rodnej zemi.

Obyvatelia Šarišskej Trstenej sa však nevzdávali a ani po zdĺhavých desaťročiach neprestali veriť, že raz sa predsa len dočkajú prevozu Štefana Fogaša do rodnej obce. Toto ich želanie bolo v konečnom dôsledku korunované úspechom. Stalo sa tak 12. decembra 2007. Po intenzívnych prípravách na triumfálny návrat z Ríma jeho telesné pozostatky boli s náležitou pompou dôstojne uložené na miestom cintoríne v blízkosti svätostánku, o ktorého výstavbu sa práve on najviac zaslúžil.

Tamara Hrabková

O všestranne talentovanej Yvette Blanarovičovej

Máloky sa televíznym tvorcom podarí vymyslieť taký akurátny názov programu ako má ten, čo verejnospešná televízia vysiela každý piatok večer na jednotke s názvom Trinásť komnata. Pripravuje sa zakaždým publicistickou formou a je venovaný vždy nejakej zaujímavej osobnosti predovšetkým z oblasti umenia. Zapnúť si ČTV v posledný februárový piatok lákal diváka podtitulok „komnaty“ – Yvette Blanarovičová. Informácie o jej zaujímavom živote sme sa dozvedeli najmä z autorského rozhovoru s ňou samotnou, ale i s jej nedávno objavenou nevlastnou sestrou, ktorá bola jednou z trojice po uliciach Prahy i Bratislavy sa prechádzajúcich žien. S Yvetiným speváckym, tanečným, hudobným a hereckým umením sme sa zoznámili v ukážkach z divadelných javísk, z filmov a z televíznych programov (isteže, nie iba z ČTV).

S pocitmi sympatie divák sledoval zvlášť tú časť relácie, ktorá opisovala detstvo umelkyne v slovenskom meste Prievídza. Už ako štvorročná začala s baletom a o niečo neskôr s hrou na husliach. A vôbec to nebolo divné – jej otec bol uznávaný koncertný huslista. Ešte v nižších ročníkoch ZŠ si k týmto dvom záujmom pridala i pravidelné plávanie a športovú gymnastiku. Lenže otec skoro zistil, že plávanie škodí prstom jeho všestranne nadanej dcéry, a tak ako ozajstná hlava rodiny rozhodol, že sa bude venovať iba husliam. Ona si však k nim sama pridala i spev – začala navštevovať žilinské konzervatórium. Ako žiačka si však nijako nedokázala vybrať ten jeden „správny“ umelecký odbor až nakoniec sa žilinským učiteľom podarilo presvedčiť ju o nemalom hereckom talente. V šestnástich rokoch sa potom tajne prihlásila na herecké konzervatórium do Prahy. A mala šťastie – dostala sa do rúk takého umelca, akým bol Radovan Lukavský, ktorý ju v poslednom ročníku pochválil, že patrí k študentom s najšľastejšou češtinou.

Profesionálnu kariéru začínala na scéne Realistického divadla, nejaký čas hrala aj v Národnom divadle, veľké a vďačné úlohy dostávala v muzikáloch Hudobného divadla v Karlíne a účinkovala aj v divadle ABC, všade tam rýchlo poznali jej všestranný talent. Ako prvá neoperná speváčka získala v roku 1996 cenu Thálie za operný, operetný a muzikálový spev. Vo filme najviac pre ňu urobil režisér Zdeněk Troška. V jeho rozprávkach predstavovala náročnú úlohu čerta. Táto postava jej priniesla aj nomináciu na cenu Český lev. Vo filme stvárňuje najmä dramatické ženské postavy (hrala i po boku Phillipa Noireta), využívajú ju i televízni režiséri.

O herečkinom osobnom živote sa však divák toho veľa nedozvedel, iba to, že jej obaja bratia zomreli a že otec „vždy behal po svete“ a mal rád ženy. Nebolo jednoduché pochopiť, čo je vlastne tou speváčkou „13. komnatou“ - či život s prvým manželom (s ktorým má jedného syna) a či otec, ktorému nepekny vzťah k matke Yvetta odpuštila až na jeho smrteľnej posteli – autorka zaradila aj veľmi pôsobivý záber z nitrianskej nemocnice.

Yvetino rozprávanie bolo po celý čas veľmi skromné – i keď hovorila o skúsenostiach s prípravou hereckých úloh, za ktoré je režisérom vďačná, i keď opisovala prácu Nadácie na pomoc talentovaným deťom, ktorú založila. Divák sa iste rád oboznámil s niektorými ulicami Bratislavy, sympatické bolo vidieť ich v novom šate. Ibaže to azda nemala byť po celý čas trvania relácie chádzať troch žien, občas si mohli oddýchnuť na lavičke – bolo totiž pekné, i keď zimné počasie.

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč (na Slovensku 10Sk/0,33 euro), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč/18 Sk/0,6 euro! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za máj 2009 až december 2009 zaplatíte 8 x 10 = 80 Kč /2,66 euro

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnený zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľství MAC, s.r.o.,
U Plynárny 404/91,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
226 218 865

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2009 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 4/2009

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľství MAC, s.r.o., U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483

tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Ľuva Svárová

Foto na titulnej stránke: Jan Zavřel

Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distribútori
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR

Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha, č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535, Vyšlo 1. 4. 2009

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Vydavateľství MAC
spol. s r.o.
U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimagac.cz

Nabízí

- zajištění kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
- foto, grafická úprava, tisk, správa predplatiteľského kmene, distribúcie predplatiteľom pro periodika i knižní publikace

vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních, stolní kalendáře "Práce na zahrádce", "Recepty pro diabetiky", knihy s hobby a sportovní tematikou. Více o nás a našich titulech včetně možnosti pohodlného nákupu v našem e-shopu, naleznete na www.vydavatelstvimagac.cz

Práce na zahrádce 2008

Diety při onemocněních

OVĚTA DO TERU

Aj v tomto roku pražská D+GALLERY bude na VIII. ročníku veľtrhu súčasného umenia ART Prague 2009 v Mánese prezentovať vedľa slovenskej maľby aj sochársku tvorbu a to doc. Milana Lukáča, akademického sochára.

Diela plné lyriky

Milan Lukáč

DIELA PLNÉ LYRIKY

Aj v tomto roku pražská D+GALLERY bude na VIII. ročníku veľtrhu súčasného umenia ART Prague 2009 v Mánese prezentovať vedľa slovenskej maľby aj sochársku tvorbu a to doc. Milana Lukáča, akademického sochára.

Milan Lukáč patrí k najvýraznejším osobnostiam strednej generácie slovenských sochárov. Študoval na VŠVU v Bratislave v rokoch 1981–1987 u prof. J. Kulicha a L. Snopku. V rokoch 1985–1986 absolvoval stáž u prof. Jeana Cardota na École Nationale Supérieure des Beaux-Arts a na Cité Internationale des Arts v Paríži. Štípenijné pobyty získal aj v Nyort vo Francúzsku (1992), vo Viedni (1993) a v Cité Internationale des Arts v Paríži (1997). Pôsobí ako docent na Fakulte architektúry na SVŠT v Bratislave.

Umelec sa venuje komornej, ale aj monumentálnej plastike, plaketám, reliéfom, medailám. Základom je voľná tvorba: „vytvára portréty so silným psychologickým akcentom, ale zároveň diela plné lyriky a intimitu“. Okrem tradičných plastík a skulptúr vytvára objekty zváraním. Bronzové reliéfy z rokov 1997–1999 nazval Stély.

„Sochy, kresby i maľby Milana Lukáča sú plné tajuplných príbehov, ktoré sa vynárajú z hĺbok ľudskej pamäte a prinášajú svojské posolstvá. Spočiatku to boli prevažne figurálne kompozície a portréty, neskôr výťahy a schodiská s príznačnými siluetami postáv a dnes série stél a celé cykly na tému Botanický sen alebo Beštiárium.“ (M. Horváthová). Hoci prvé sochy M. Lukáča boli realizované v dreve, dnes v jeho tvorbe prevažuje bronz a zvárané železo, ktoré kombinuje s nájdenými kovovými predmetmi (použitie kľučky, skrutky, rúrky, ozubené kolesá a i.), čo podtrhuje poetiku sochárskej tvorby.

Milan Lukáč je však umelcom všestranným. Skvelé sú jeho kresby, pozoruhodná je grafika, ale aj maľba. Do svojich grafík i kresieb wpisuje pasáže textov, často používa negatívne písmo, čo navodzuje u diváka akési tajomno.

Jeho tvorba je zastúpená v zbierkach GMB Bratislava, v SNG Bratislava, v Oravskej galérii v Dolnom Kubíne, v Múzeu moderného umenia v Toluze (Mexiko) a inde. Mal zhruba dve desiatky samostatných výstav (Bratislava, Paríž, Budapešť, Luxemburg...). Zúčastnil sa na mnohých kolektívnych výstavách doma i v zahraničí – Jesenný salón v Paríži (1991), v Nitre, Budapešti, Holandsku, Bielorusku, Aspekte (1994–1995) a mnohých ďalších.

K najvýznamnejším realizáciám patria: Opustený dom – bronz, Pamätník holokaustu v Bratislave a Paternoster – drevo v Múzeu moderného umenia v Toluze v Mexiku. Obdržal viacero cien. Okrem iných: Cenu Martina Benku, Prix Paul Louis Weilera na Academie des Beaux-Arts-Paris za Portrét neznámeho, I. cenu v súťaži na Pamätník M. R. Štefánika v Spišskej Novej Vsi atď.

V súčasnosti pôsobí na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave, na Fakulte architektúry – katedra dizajnu.

Veríme, že všetci návštevníci ART Prague 2009 budú jeho tvorbou rovnako oča-

